

Časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih

letnik 15, številka 50, Predmeja, december 2011

pesem po izboru

BOGU JE ŠLO NA SMEH

Alojz Ihan

Bogu je šlo na smeh
ko je metuljem šival velika, pisana krila
za igrivo frfotanje okoli cvetov
in še bolj, ko je pticam brusil kljune
in ribam poliral luskinasto kožo
tudi pri slonjem rilcu in prašičjih repkih
se ni mogel držati resno.
Pri človeku pa je to sploh očitno
ni bolj vesele stvaritve od rdečega jezika
ki gibčno pleše med zobmi in prši besede kot škropilnica na vrtu.
Vsaka resnica sveta je obvladljiva z radostno lahkoto
in ni ljubezni, ki je jezik ne bi znal ujeti v prijazno čebljanje
ali radostno hvalnico
čeprav je za povsem **nove besede**¹ včasih potrebna vaja
pri logopedu
še huje pa je s človekom, ki ga preseneti ljubezen
da obnemi, kot da ni prave besede
in čudaško sili prav tja, kjer ne zmore ničesar reči.
Takrat je edina rešitev v iskrenem jecljanju
da se jezik nauči besede za tisti strah in besede za tisto ljubezen
in vmesnih besed, ki prinesejo smeh
ker je vsaka resica sveta obvladljiva z radostno lahkoto
in je ljubezen igra, ko je šlo Bogu najbolj na smeh.

Salsa, Mladinska knjiga, Ljubljana 2003, Študentska založba

Tokratno 'pesem po izboru' je izbrala **Silva Karim**, avtorica logotipa Društva Gora ...

---

¹Poudaril F. Č. Ker je ta številka Gore praznik Besede ...

ob jubileju

OB JUBILEJNI PETDESETI ŠTEVILKI NAŠE GORE

Kmalu po ustanovitvi Društva Gora, ko smo začeli zbirati razna gradiva in materiale o zgodovini smučanja na Gori in o Gori sploh, je na enem od sestankov vzklikla ideja, da bi bilo dobro vse o Gori zbrano gradivo sistematično zapisovati. Naš član Franc Černigoj je rekel, da kar je zapisano, se ohrani, drugače utone v pozabo...

Bližalo se je leto 2001, ko naj bi preteklo 400 let od prve znane naselitve na Gori. V Društvu Gora smo se odločili, da ob tem okroglem jubileju pripravimo zbornik, v katerem bomo o Gori spregovorili zelo na široko. Mnogo gradiva je bilo že zbranega, zato smo se odločili, da z objavljanjem ne čakamo do leta 2001, temveč ga bomo objavljali sproti, v časopisu. Tako naj bi tudi sproti preverjali točnost podatkov, pri čemer smo seveda računali na pomoč naših bralcev. Vedeli smo, da marsikdo, ne glede na to, kam ga je z Gore zanesla usoda, hrani stare fotografije, dokumente, značilne stare predmete in naprave, da se še spominja marsičesa o Gori ali mu je kaj dragocenega ostalo v spominu iz pripovedovanja starejših ljudi. Tako naj bi iz posameznih kamenčkov skupno sestavili mozaik, pravzaprav spomenik Gori in Gorjanom. To smo bili dolžni storiti v zahvalo preteklim rodovom, v doto zanamcem in v zadoščenje nam samih.

Odločitev je padla: časopis bo izhajal štirikrat letno, in sicer ob dnevu državnosti, za angelsko nedeljo – za šagro, za božično-novoletne praznike in za veliko noč, vsaj do izida zbornika, torej do konca jubilejnega leta 2001.

In tako je prišel 24. junij 1998, ko smo v roke dobili prvi pravi časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih. Glavni in tehnični urednik je bil Edo Pelicon, odgovorni urednik sem bil jaz kot takratni predsednik Društva Gora, lektor in član uredništva je bil, in je še dandanes, Franc Černigoj. Časopis je izšel v nakladi 600 izvodov, ki so bili hitro razprodani. In 1. številka Gore je danes dragocena in iskana.

Naj navedem še nekaj misli iz enega od pisem, ki nam ga je poslal zvesti bralec: »V roke mi je prišel vaš oziroma naš časnik Gora. Najprej sem mislil, da je to pač kakšna brezplačna revija, kakršnih je dosti po naših kioskih in prodajalnah, toda že po prvih straneh sem vedel, da imam v rokah časopis, kakršnega zlepa ne najdeš. Vse priznanje. Čestitam!«

In tako smo po trinajstih letih izhajanja dočakali jubilejno 50. številko našega časnika Gora.

Ob tej priložnosti se najlepše zahvaljujem vsem, ki ste kakorkoli pripomogli k temu, da so se ohranila pričevanja o Gori in življenju na naši Planoti.

Slavko Vidic, predsednik Društva Gora v letu 1998

Ob 50. jubilejni številki časnika Gora bi se tudi jaz, sedANJI predsednik Društva Gora, zahvalil najprej uredniškemu odboru kot tudi vsem tistim, ki ste vsa ta leta bogatili časopis s svojimi prispevki.

Časopis ni samo tistih Gorjanov, ki živimo danes na Gori, je tudi most, ki povezuje naše rojake drugod po svetu in predstavlja Goro navzven. In je tudi njih, ki sicer niso Gorjani, a imajo Goro

radi.

Med tem časom se je med strani Gore nateklo ogromno gradiva, ki bi ga lahko strnili v knjigo. Tudi o tem je že stekla beseda...

V vseh teh letih je bilo veliko napisanega in v Gori objavljenega, verjamem pa, da je ostalo še dosti nezapisanega, zato naprošam vse bralce Gore za nove prispevke in drugo gradivo (fotografije, dokumenti...), ki bi jih lahko objavili v našem časniku. Namreč, na 56. (izredni) seji UO Društva Gora smo sprejeli sklep, da naj bi poslej izhajali samo dve številki letno, in sicer v juniju in ob božiču.

Ob koncu leta bi se rad zahvalil vsem članicam in članom Društva, pa tudi drugim (tu še posebno mislim na mlade in na naše sponzorje), ki ste kakorkoli pripomogli k delovanju Društva GORA. Želimo vam vesele božične praznike ter srečno, zdravo novo leto 2012!

Dušan Brus, predsednik Društva Gora

Zdaj je pravšnji čas za razmislek, kako s časnikom naprej...

Ko je izšla 1. številka naše Gore, sem bil vznemirjen – zaradi uresničenega sna in zaradi možnosti: pred ustvarjalci in bralci Gore so se ponujale še neprehajene poti. In kdo si ne želi prehoditi poti, na katerih sluti in si obeta vznemirljivih doživetij!

A niti v sanjah si nisem mislil, da bo naš časnik živel tako dolgo, da bo v sebi združil toliko pozitivne energije Gore in Gorjanov. Zakaj Gorjani smo ga vzeli za svojega: v njem smo razkrivali svojo dušo in dušo naše Gore.

Vsaka mlada in kipeča rast se sčasoma skloni v zrelo umirjenost. Tudi naša Gora je ob svoji 50. številki za čas obstala, se ozrla nazaj in se zazrla naprej. Je pot prehojena?

Ob časniku Gora sem od 1. številke dalje, kot lektor in sourednik. Marsikateri prispevek sem tudi redigiral – iz morebiti manj spretno napisanega gradiva sem izluščil in na novo oblekel bogata jedra, dragocena sporočila ...

Predvsem sem zadovoljen, seveda tudi vesel, da so bralci časnik sprejeli za svojega, saj se je oblikoval trden krog stalnega bralstva, in niso vsi njegovi bralci Gorjani.

Že pred leti sem se kdaj pa kdaj zbal, da bo gradiva zmanjkalo – a se je znova in znova nateklo sveže netivo, da plamen do danes ni ugasnil. Med prispevki so bili tudi taki, »ki so teže goreli«, določene teme so se ponavljale, morebiti je bilo preveč prigodništva...

Vendar: v 50 številkah časnika Gora se je nateklo tudi neprecenljivo bogastvo, ki bi ga kazalo celo izbrati in zbrati v knjigi.

Torej, kako z Goro naprej? Odslej bo časnik izhajal dvakrat letno (junij, december). Selekcija prispevkov bo večja, manj bo prigodništva, objavljeni članki bodo imeli še večjo težo. Uredništvo bo sledilo določeni uredniški politiki, prispevki ne bodo naključni, ampak pretežno načrtovani. Ta okrogla številka naše Gore pa je praznik Besede – zakaj, to boste bralke in bralci hitro ugotovili ...

Franc Černigoj

slovar predmejskega govora

PREDMEJSKI GOVOR

Aldo Černigoj

Ob slovarju predmejskega govora

V pričujočem slovarju je zapisanih več kot 1200 besed in okoli 100 stalnih besednih zvez (rekel ali rečenic) predmejskega govora. To je za kraj z okoli 400 prebivalci (po popisu prebivalstva leta 1931 1051, leta 1961 pa 631) dosti – kar za en cel jezik, kot se ga govori za vsak dan.

Dosti teh besed je seveda znanih v vseh zahodnoprimorskih govorih, ene pa tudi drugod po Sloveniji.

Odkod toliko narečnih besed na tako majhnem območju? Predmejčani so hodili delat daleč okoli, posveti, kot so rekli, in prinašali od tam tudi sledi kulture in seveda še posebno jezika. Dr. Marija Stanonik je videla v jeziku v knjigi Alda Černigoja *Večer pri Maticavih* sledi jezika kar iz daljnega Gorskega Kotarja.

Zraven tega je treba upoštevati, da je Gora na stičišču med primorskim in rovtarskim narečjem; o čemer je bilo že nekaj napisanega v članku Naša rovtarska soseščina, Gora, št. 39. Zaradi tega je predmejski govor precej drugačen kot govori v bližnjih vipavskih vaseh.

V pričujočem slovarju je dosti nemških sposojenk; neprimerno več kot denimo italijanskih; ki so nam geografsko bližje. Gotovo je tako tudi zato, ker so moški s Predmeje hodili delat na Tirolsko in od tam prinašali kulturo in tudi besede.

Pričujoči slovar žal ni narečni slovar cele Gore, pač pa le Predmeje; deloma morebiti celega zahodnega dela Gore (od Sinjega vrha sem). Pa še za Predmejo zajetje ni popolno. Vključuje kolikor toliko v celoti le besede, ki so se govorile ali se še govorijo v zahodnem delu Predmeje, na Dolu, posebej okoli Gidjev, Zakala in Jagruša.

Besede niso zapisane in obrazložene po vseh pravilih jezikovne stroke. Za zdaj je pomembno, da so zapisane; saj se hitro pozablja in mlajši jih dosti več ne zastopijo.

V slovar nismo zapisali besed, ki so preveč blizu knjižnim, ali ki so zapisane le malo drugače, kot so zapisane knjižne. Odločili smo se tudi, da v tem okviru ne upoštevamo sicer naših besed, ki pa so že zapisane v SSKJ.

Dostikrat različni zapisovalci zapišejo tudi drugačno izgovorjavo ali drugačen pomen enih in istih besed. V teh primerih zapisujemo te besede v oklepaju zraven besede, ki je bila najprej zapisana.

Slovar je skupno delo podpisanih avtorjev. Franc Černigoj je zapisal dosti narečnih besed v svojih delih, še posebno v Javorovem hudiču že leta 1986, Aldo Černigoj je zapisal narečne besede in jih tudi objavil v knjigi *Večer pri Maticavih*, potlej pa jih je objavil še nekaj v 29. št. Gore. Mateja Pate je zbrane besede že objavila v 47. št. Gore. (Res je lepo, da je začela zbirati

besede našega govora tudi Nepredmeščanka.) Bojan Bizjak pa je že dalj časa zapisoval besede našega govora, ni jih pa še posebej objavil. Topot smo se odločili, da združimo vse zbrane besede in jih skupaj priobčimo.

S tem pa seveda ne zapiramo časopisa za druge, ki bi še zapisali kakšno našo besedo. Prav narobe: vse bralce našega časnika ponovno vabimo, da nam pošljejo besede, ki tu še niso zapisane; le da se držijo omejitev, ki smo se jih držali tudi mi. Še posebej vabimo naše bralce z Otlice, Kovka, pa iz vasi vzhodno od Sinjega vrha (Sinevrha), da nam pošljejo besede, ki so doma na tistem koncu. Tako bi postopno dobili slovar cele Gore.

Tudi s tem delo še ne bo končano. To bo le zbrano gradivo za pripravo celotnega slovarja govorov tega območja, ki bi bil narejen po vseh pravilih jezikovne stroke (tudi v fonetični transkripciji); podobno kot je sestavljen, denimo, za Zatolmin, Bovec, Cerčno... in še za ene druge kraje v Sloveniji.

Pričakujemo, da se bo tega zahtevnega dela kdo lotil; morebiti kdo z oddelka za slovenistiko pri Univerzi v Novi Gorici, za diplomsko ali doktorsko nalogo.

Avtorji – zapisovalci besed, zapisani po abecedi:

Bojan Bizjak

Aldo Černigoj

Franc Černigoj

Mateja Pate

Slovarček

narečnih besed in stalnih besednih zvez s Predmeje

áhtat – paziti, čuvati	basule – masivnež
ájtku – tudi	bašta – zadosti
ajtlj – fin, občutljiv	bati – žličniki
aks – jeklena os pri vozu	batk – popek
alberga – hotel	bečk – sod
ančíš (de) – češ (da)	bem – tedaj, dobro
andoht – popoldanska maša	bembč – trebušček
ángelska – prva nedelja v septembru na Gori	béverca – veverica
anpildat – zaprispodobiti, nekaj si dopovedovati	beži, bežte – pojdi, pojdite
antólk – kolikor toliko	biba – moški spolni ud
antriga – prepir	bicikóš – štiporamo; okobal nesti otroka za vratom
autra – uzda	biga – skladovnica drv
avancirat – napredovati	bíjo – ukaz volu za 'naprej'
bajnk – šank	biks – tepež
bak – fuj	bimbo – izraz mehkega (bolj ljubkovalnega) zaničevanja
balínčuše – balinišče	bírje – oprijemalo za koso na kosišču
balóta – velik okrogel kamen	bírštof, bírštat – mizarska miza
bandima – trgatev	bitega – trgovina; tudi namig na razporek pri hlačah
bankín – obcestni kamen	
barela – kareta, voziček na dveh kolesih	

bitíca – pest	cahn – znamenje, znak
bitič – kladivo za razbijanje kamenja v šoder	cahnat, zacahnat – zaznamovati, označiti
bitújnka – bucika	cájtnng – časnik
bjúkat – smukati, vleči seno iz kupa, s ključem (posebnim orodjem)	cégu – opeka
bjúkuca – bukov žir	ceglc – kos papirja
bjule – mumps	cinglea – gugalnica
bjult – tuliti	cink – strjen krogec maščobe na juhi
blájna – tnalo	cirat (ga ne ciram) – prebavljati, prenašati; (ga ne prenašam)
bleda – blitva	cjelkna – pregrinjalo, cerada
blekč – krpica, košček blaga	cjugli, cirugli – vajeti
bljeki – jed iz testa, krpice; tudi krpe našite na oblačila	cmokniti – pasti, udariti
balka – kroglica	cmuoklca, žmuoklca – sneg z dežjem
blonkat; je blonkálu – pretresati tekočino; glas pri vretju gostejše jedi, recimo močnika	cmoklint – hoditi naokrog
bojéčka – bojzljivec	coptát – tlačiti, plosko stopati
bokal – nočna posoda	cuohta – rjuha
bolana – bolna	cuolarca – dva in pol cm debela deska
bólat, zabólat – zaznamovati drevo za sečnjo	cvibe – rozine
bóšnar – logar, gozdar	cviblat – dvomiti
boštart – mešati	cvirn – sukanec
bot (en bot; en drugi bot; ta bot) – krat (nekoč; drugič; tokrat)	cvirnat (jo je pocvirnal) – hitro iti (je pobegnil)
bóte – zgornji del škornjev	cvirntrajbarca – šivilja
branculét – zapestnica	čebren – kad
braúra – mali nagajivec, šaljivček	čeljustit se – bahati se
brblat – dolgoveziti	čerin – vžigalica
brehat – kašljati	češpa – žensko spolovilo
brórdkan – priden	čéva – črevesje
brénkelj – izrastek pod vratom pri ovci ali kozi	čiklamín – ciklama
brentač – lesena posoda z oprtnicami; Gorjani smo vanj brali maline, Ipavci grozdje	čiklca – žvečilni gumi, narejen iz smole
brjon – pet cm debela deska	čikagum – žvečilni gumi
brlc – vrtavka (igrača)	čižmi – težki čevlji, včasih podkovani z žebliji; danes z gumijastim podplatom
brlážit – tolažiti (otroka)	čmajžt – pražiti
brluzga – zanič vino; neodločen človek	čmela – čebela
brokula – baraka (zaničljivo)	čmeren – godrnjav
brvinc – mravlja	čmet – dremati
brvinčuš – mravljišče	čmrlet – nergati
brze – lump	čohnjen – trčen
búštvu – uboštvo, siromaštvo	čola – kos čoka
cabáda – brca	čóli – škornji
cabat; cabnit se – brcati; brcniti se	čofnt – pasti
cágr – kazalec na uri	čoftá – grobo hodi
cagat (je obcagal) – obupovati (je obupal)	čotát – šepati
	črtalo – rezilo pri plugu
	čubasta (ovca) – ovca s kratkimi ušesi
	čučk – posmehljivo, neumnež
	čujet – bedeti
	čutast, šutast – omejen, švrknjen

čutit (Ké čutiš al na čutiš?) – slišati (Slišiš ali ne slišiš?)

čvekalu – človek, ki preveč govori

darát – trajati

dekna – odeja

delat – uspevati (Kako kaj dela krompir?)

denft – vonj

délance – posoda za enoto masla za prodajo

deveták – tram s stranico devet col

devétkanje – kamenčkanje

Dižjela – Vipavska dolina

dojt (koga) – doteči (koga)

dopja – dva litra (vina)

doprniešenu – tako so povedali, tako je bilo povedano

dóvi – kdove

došlu (je došlu) – kadar nekaj propade (je propadlo)

dôšu (je dôšu) – kadar kdo premine, umre (je umrl)

dožvint – dognati

drajskl – kolo, ki ga s kljuko poriva kdo pred sabo, otroška igrača

drajsklet – stružiti

draksler – stružnica

drekabrba – žuželka v iztrebkih, navadno govejih ali konjskih

drev – drevo

drgli – drugje

drngt (Je drngju jn drngju.) – neprestano govoriti

drsinu – slaba zimska pot

drgúči – drugo leto

drnjuhat – smršati

drobíl – droben krompir

drozat – vtikati se v kaj, drezati, dražiti

drvišet – srečati

drvart – voditi plug

drvu – plug za oranje

dúleni – doljni

duša – bel gumb pri srajci; stenj na oljni svetilki

édelvajs – planika

fácka – klofuta

fácol – ruta

fagla – bakla

fajht – vlaga

fakula – mevža

falersa – vezana plošča

falit kaj – zgrešiti

fancli – pecivo (miške)

farbice – barvice

farbat, nafarbat koga – okoli prinesti, zafrkniti

fasat – nakupovati; biti tepen

fasnga – nakup živeža (mesečni)

faš, fašc – sveženj

fašet – meter

fáuda – guba (na krilu)

fa(u)lénecat – lenariti, izogibati se delu

feca – kvas

feder – vzmet

féderpuš – orlovo pero za klobukom

fertig – konec

fěštar – gozdar

fičóla – sekirica z ukrivljenim rezilom, mačeta

fingrt – naprstnik

finčt – jokati

firklc – četrtnika

firnk – zavesa

firtoh – predpasnik

fit – najemnina, najemno stanovanje

fitnik – najemnik

flajda – halja

flanci – sadike kapusnic

flek – madež, tudi kos blaga, blek

flíndrat – skakati okoli, potepati se

fluóska – plundra

fódra – podloga pri obleki

fótat se – jeziti se

fótrat – krmiti živino

fouš – napačno, zavijanje

fózanje – kopanje (ptičev), umivanje

fraska – smrekova veja

frášje – dračje, drobne veje

frčk – hudiček, hudobno človeče

fršolnga – opaž

frdáman – presnet

frdírbat – poškodovati, pokvariti

fríšno – sveže

fríštk – zajtrk

frlut – perut

frnáža – apnenica

fršat, prsat – pršeti

fršlus – zapirac pri puški; šlic

frtalja – omleta

fržmágat se – čutiti odpor do česa, zdeti se za malo	grímat se – križati se, v sebi se žreti
fucko – neresen človek	grinta – hrasta, krasta
fuč (ti si fuč) – zgrešitev pri igri (izpadel si iz igre; ali: s tabo je konec)	grušt – zidarski oder
fučkat – fučka se mi, briga me, brezbržnost	gukat – ukati, govoriti
fúlož – kletka za ptiče	gudav (biti) – imeti god
fúnda – temelj	guglat – vsiljevati se v družbi z namenom dobiti nekaj zastonj
furajtat – pripregati konje ali vole za pomoč ob drug voz	gúmpat – garati, tolči
fúrbast – zvit, nabrit	guncvet – zelo prebrisan človek
futrat – krmiti živino	gúreni – zgornji
gacka – akacija	gúzice – hlače
gámsport – šop gamsove dlake za klobukom	hábat – drezati, tolči, suvati
gank – balkon	hábe – močan deček
ganóce – umazane cunje	hajcat – netiti v peči, nakladati na ogenj
gartrea – rešetka	hakljat – kvačkati
gása – ozka ulica	hiša – hiša, izba poleg kuhinje
gatit se – gnesti se	hjúlást – grbast
gažón – golša pri kokoši	hlev – staja za prašiče
gaveta – menažka, čutarica, italijanska vojaška posoda za hrano	hnjótat se – obirati se
gélma – čelada	hojé – vejevje smrek ali jelk
géna(e)t – jenjati, nehati	hósat – drezati, vtikati se v kaj
gift – strup	hrepjuta – zahiranec
gin – ves izčrpan, mrtev	hrpjunt – nabrekniti
ginau – natančno, prav tako, točno	hrúpat se – goniti se (svinja se goni)
glajz – tir	ibange – vaje, nagajive igre
glažev – steklen (krompir)	ica – moč, sila (drva dajo ico, ko močno gorijo)
glažuna – steklovina	icat se – močevati se
gleštat – živino skrbno očistiti	inák – močen človek, junak
glid – člen, ud	(i)zvišét se – izdišati se
glih; naglih – prav tako; naravnost	jálovna – mlade krave: junice in junci
glihni – enaki, ravni	japnca – jama, ki so v njej hranili živo apno
glístanca – napa nad ognjiščem	jarit – zaskočiti (pri parjenju)
glouna – na eni strani zoglenel del lesa; debelo ožgano poleno na ognjišču	jáudat – stokati
gólcar – gozdni delavec	jéčen – jetičen
gousnit – blekniti, nepremišljeno kaj reči	jelca – jelka
gout! – ukaz volu za 'na desno!', od sebe	jgle – iglice od smreke, jelke
grl – ostanek veje v lesu (grlasta drva, očesa vej v drvih)	jouha – črna jelša
grampa; grampe – plast umazanije na telesu; grudice	júgat – guncati, majati (se)
gravžat se – gnusiti se	južna – kosilo
gredí – visoki, zgornji deli pohištva	kačéta – otroška posteljica
grencat – grizti	kàdi – nekdam, kdaj
gres – zdrob	kadít (sneg) – ko veter nosi prhek sneg
	kahlce – keramične ploščice
	kájti – dosti, precej
	kale – zrno kave
	kalálo – kalalnik, vedro
	kalcéta – nogavica

kalónčast – ukrivljenih nog
kalóret – kolovrat
kambra – zgornja soba, boljša soba
kample, kample – prebrisanec
kanc; kanci – kapljica; zdravilo, ki ga
odmerjamo s kapalko
kandrega – stol, stolica
kanúf – naborek pri ženski obleki
kápo – vodja skupine
kapot – lahek površnik
kapról – desetnik
kaslc – predal
kaštrón – oven
katórn – skalna jerebica
kavaléta – koza za zidarski oder, za žaganje
drv
kdajže – davno
kedl – tja dol
kefčk, kepčk – kupček
keftat – mazati (prt, obleko)
kel, kedl – tja dol
kepjunt – vzhajati
kerglc – junak, krepek mož
ketna – veriga
keùon – ven
kímel – kumina
kinjéde – kajneda
kisáv – zelje in repa
kislca – čemerén človek
kítla – krilo
kje – tja
kjeudr – hram
kjuh – kuhar
klánec – ozka cesta, kolovoz
klanica – pomožni prostor za štaló, navadno
za listje
klas – koruzni storž
kléčet – okljuka, oster ovinek; velika skala
klefat – tolči
klèn – železen klin za klanje lesa
klénčkat – šklepetati, rožljati
klepíla – klepišče
kleš(č)erca – varnostna sponka
klínčki – klekeljnji
ključ – priprava za bukanje sena, v obliki
enice
klocát – hoditi počasi
klóča – kokoš, ki kloká, koklja

knogam – peš
kofjé – kava
kofetjera – posoda za kuhanje kave
kocat, razkocat – skuštrati, razkuštrati
kógr, kór – tja gor
koleráda – koleraba
koléšce – koleščka z ročico pri plugu
kolomítcit – kolovratiti
koltrina – pregrinjalo
komášne – gamaše, objemke na nogah,
ovojke, golenice
komplít – (po)končati
komúnsko – od vseh, občinsko
konatjera – spodnja majica
kóntet – zadovoljen
kopcínar – kapucin
korjera – avtobus
kósm – omara v spalnici
kosmoje – goščava
košenína – záseka
košk – kozel
košmít – živinozdravnik
košta – hrana
koštát – stati (cena)
kráften – okusen
kráglc – ovratnik
kraménc – presneto
k(a)ráude – ogrlica iz steklenih kroglic
krampiriše – stara njiva za krompir
krampirjuca – nadzemni deli krompirja
krapát, krépat – poginiti
krapši, krapeži – kremplji; dereze
krava – govedo
krávžast – kodrast
krcati – polniti
krčouna – zdrobljena opeka
krepenina – mrhovina
krískinder – božična smrečica
krišpat – neumorno delati/hoditi; tepsti
krult – jokati (zaničljivo)
križati se – tožiti, jadikovati
krjanca – olika
krjépa – kepa
krlj – rklj, kratek hlod; odžagani kos polena
krmižlj – gnojno izločanje iz oči
krmižljev – zaspan
krpet(i)t kaj – na hitro kaj delati
kržada – križišče

kubicirati – izmeriti les	za košenje (sekanje) trave
kuneta – betonsko korito	malavet(i)t – postopati naokoli
kuča – zajčji hlevček, pasja hišica	malen – mlin
kuglof – praznično pecivo	malovar – zidarski pomočnik
kufr – baker	mandlc – uspešnež, kdor se znajde
kufrasto – bakreno	mandulat – cincati
kúgla – krogla	mánga – namera
kuh – kuhar	manírlih – olikan
kúhanca – kuhalnica	marusl(k)i – ošpice
kuka – svinja	màtač – bedak
kúkuca – svišč, zaspanček	mataruožn – opletajoč, opotekav; noseča
kunde – preračunljivec, zvit človek	mátast – neumen, opotekajoč se
kunštnu – pametno, premeteno	matéuž – blazinica za klekljanje
kuš(č)erca – martinček	mati – stara mama
kviht – utež	mátit se – omotica, vrteti se
ladat (puško) – polniti, nabijati (puško)	matroc – blazina
ládlc – predal	matúčk – del pinije; priprava za mečkanje
lajbk – telovnik	krompirja
lajbn – stranišče	matučnk – priprava za mečkanje krompirja
lajšta – letev	mátušna – vrtoglavica
lakójn – pomladanski žafran	méja – gozd
lamuón – limona	méldat – zatožiti koga
lampa – zadrga	miendrga – vdolbena miza s premično vrhnjo
láufat – teči	ploskvijo, za mesenje testa
lementat se – pogovarjati se; pritoževati se	merávč(i)t – mučiti
lémpast – trebušast, debel	merjasc – divji prašič
lende – neumen človek	meseng – medenina
léskovka – rjuha iz raševine za nošenje sena	mešánk – mešalnik
lezánji – domači rezanci	meštránje – izvijanje, pleteničenje
lêznen – prismuknjen	métrce – metrska polena
likada – zaključni sloj pri betonski plošči	mičkan – dojenček
lifrati – tekati, skakati okoli	midrúgi – mi
lístnik – prostor za steljo	mígu (neso migu špasi) – morebiti (ni kar
ljeha – kos njive	tako)
ljes – ukaz volu za »sem!«, k sebi, za na levo	mištír – poklic
lóhkor – lahko	mizéljček – izpuščajček
lubnica – blazina, napolnjena z lubjem,	mladóvna krava – krava, ki se je pravkar
ličkanjem	otelila
luft – zrak	moči (sem mogu) – morati (sem moral)
luštat se (se mi lušta) – pripravljenost, da se	mojít – zadrževati se kje
kaj naredi; (se mi da delati)	mójat – viseti
mačk – zavora pri smukah; naprava za	mornik – južni, topel veter (od morja)
dviganje vedra iz vodnjaka	mórno – mlačno
màdu – suh	moštáfi – brki
máje – pulover	možje – priče pri oporoki
majc – mlajec, smrečica	mrčit se – pripravljenost (ovce) za parjenje
makaroni – knedeljni	mrena – dežnik
malarín – sekirica z dolgim, širokim rezilom,	mrkač – kaštron, oven

mrletina – suho tanko drevo
mrena – dežnik
mrtvoud – kap
muli, mulci – otroci, nagajivi fantje
múlta – kazen
mulirat – prenehati, popustiti
munada – zmešnjava
muókola – mokovec
mus – nujno, nuja
múžler – obrezek pri hlodu ali deski
nabótit se – napeti se od vlage
nabuótlen – napihnjen
nagačen – prepariran
nagrbančen – naguban
nafl – zaponka pri hlačah
nahabat – najesti se čez mero
nahrbotlen – zgrbljen
nájnga – na njega
nájnr – niti
nakunt se – kuhati mulo
naluckat se – napiti se
naméjen – prebrisan, bister
naplajhan – premočen
naplat – namočiti
naprtnik – nahrbtni koš
naráj, nari – najbrž
naróčer – naročje, naročaj
naročit (je naročila) – spočeti, zanositi (je zanosila)
naskriuš – naskrivaj
náster – trak
nasu(o)pt – vzhajati
naštikan – nakvačkan
naštimat – naravnati, narediti
našopan – nagačen
nàtla – na tla
navížen – neroden, slab; nagajiv
nazaj – spet
néčkar – kar, brž
néhnu – njihovo
nečku – takoj
niki – nekje
nimr – nikoli
njúrit – nergati, godrnjati
nmal – malo
nógrad – vinograd
nu – no
nucat – rabiti

nucno – uporabno
nunc – boter
nunčk – gospod župnik
numera – številka
núšat – vohati
obcágan – obupan
obcínkat se – zjutraj se razhoditi
obdírat – upoštevati, ceniti koga
ober (lump) – velik (lump)
odnašat – odlašati
obrajrat – upoštevati
obrisnca – cunja za brisanje
obrniti se – spremeniti se
obšukat čok – obsekati robove debelejšega dela hloda, da se pri vlačanju iz gozda ne zatika
očánc – oče, tata
očefedrat – narediti omotičnega
odgovarjat – ugovarjati
odmájnrkat – umakniti se, odpovedati
odnarok – od rok, daleč
odnavadit se – odvaditi se, odpraviti razvado
odnimr – od vedno
odpravit se – opravi se, obleči, nameniti se kam
odstavit – ko krava daje manj mleka
odteščat se – zjutraj kaj pojesti
oga! – ukaz volu za »ustavi se«
ogagavat – obirati se
ógnc – kopa pri kuh. oglja, kjer je bila kopa, kopišče
ohluódt – udariti
ojstríca – trava ostríčevka
okabudt se – opomoči si, oživeti
okamnevat – (za)dremati
okéftat – popackati se
onéganje – mučenje s čim, jamranje
onegat se – sekirati se
ontdol – glej: ontkedl
ontkedl – tja dol
ontkor – tja gor
ontkje – tja
ontm – tam
ontndl – tam dol
ontsm – od tam sem
ontor – tam gor
opalda – trafika
opetnajstit – okoli prinesti koga

opresen – nezabeljen
 orkafiks – kletvica
 orkoporko – kletvica
 orkodindjo – tudi pogosta kletvica
 órlce – orglice
 ornca – kad
 osla – otečena bezgavka; tudi brusni kamen
     za kose
 oširat (konja) – opremiti (konja)
 ošišan – ostrizen na kratko
 ošpjegavat – ogledovati
 ošpjatl – ženska spodnja majica
 otidt (so odtidli) – iti proč
 otíska – gnojna rana na nogi zaradi vboda
 otodi – maloprej
 otòk – oteklina
 otrínjat – skakati okoli brez potrebe
 otulat – nerodno pasti
 ovegnit – nagniti se, pasti
 ozjebk – ozeblina
 ožúrit – olupiti
 puorh – flanelasto blago
 rjuha (leskava) – plahta iz jute, z vrvmi na
     vogalih, za prenašanje sena ali listja
     na glavi
 padat – deževati
 pajc – vrsta barve za les
 pajsat (hlode) – potiskati naprej hlode s
     cepinom
 pájzga – pazduha
 palamudt – tveziti
 palk – pajek
 palandrint – hoditi naokrog
 pámetit – se spominjati
 pánče – deklica, punčka
 pándalice – noge (meča)
 pandlček – trakec za lase
 pant – tečaj pri vratih
 pantalon – butec
 paradana – predelna stena
 paraut – odbijač
 partida – partija
 parton – vhod
 pasát – preiti, preteči
 pášat – prilegati se, ustrezati
 pašereta – pokalica z malinovcem
 paštašuta – makaroni
 patnóšter – rožni venec

patron – naboj, zanetnik (fare)
 péča – zvitek blaga
 peglajzn – likalnik
 péglat – likati
 perajnka – škripec
 perje – listje
 peldrint – motati se
 petelin – sprožilo pri puški
 pétlar – berač
 petlját – beračiti
 pidírat – streči
 pijandura – pijanec
 piksna – prazna konzerva
 pildat – zapovedovati, kregati
 piltk – svete podobice, manjše slike
 pince – klešče
 pinel – čopič
 pisanka – zvezek
 pišuota – droben dež z burjo
 pitúon – beton
 pívcat – cepiti
 plahte – lump
 plájba – grezilo, svinčnica
 plajbat – pohajkovati
 plájhat – močno deževati
 planete – ravne plošče, strešniki
 plate – strešniki
 pléta – guba (na krilu)
 plévna – blazina, napolnjena s plevami
 pljučka – perunika
 pljúšit – pljuskniti (vodo), tudi koga udariti
 pobzgat – pobezati
 pocertk – crkljivec
 pòd – podstrešje; prostor nad stanovanjskim
     delom hiše za spravlanje sena
 podgrlina – koža pod grlom krave
 podkápna – jelka ali smreka, ki raste počasi,
     v senci
 podkípljat (kitlo) – spodrecati krilo
 podkrédnje – do pod roba
 podlúšk – jajce, ki se ga podstavi kokoši, da
     začne nesti
 podógnca – daljši raven del poti
 podógač – po dolžini
 podrúozat – pobezati
 poglihat – poravnati
 pójeti – peti
 pokatajs – pobeg

pokeftat se – pokapljati, pomazati obleko
s hrano

pole, puole – potlej

polentár – kuhalnica za polento

poležo – leže

polhno – dosti, polno

polomija – vetrolom, podrta drevesa po
močnem vetru

pomíslíh – kar se ti dopade

pomiškávat – pomežikovati

popandek – impregniran papir za streho

poplat – podplat

porh – porhant, groba bombažna tkanina

poríše – toporišče

porje (se) – para (se)

porjept se – porediti se

porklni – polkna

portat – prenesti, nositi

postojoč – stoje

posušit se – shujšati

posvét – v svet

poštemati se – poljubiti se

potablát – vse povedati, izdati

potentin – potrdilo

póuštr – vzglavnik

poverbat – dedovati

požokat – pobezati

praseka – poseka med gozdnimi zemljišči

prbulšet – pozdraviti se

prcucnt – pomagati

precn – precéj, dosti

preganjat se – delati se, ubadati se

prekla – suha veja

prekvárjat se – spakovati se, pretvarjati se

prema – prednji ali zadnji del voza

prener – gorilnik pri karbidovki

prévala – prelaz

prevržt – prevrniti

prežlájfan – premočen

prežúlit – na hitro oprati

priboljšat – ozdraviti

prićelit – prirezati

pritrñjen – zastrt (plamenček pri petrolejki)

prflikat – prilepiti

prkolamentat – priti

p්රnas – pri nas

pronto – pripravljen

próvat – poskusiti

prskat se – pripravljenost kože za parjenje
prtiskuc – risalni žebliček

prtuosk – sekirica za meso

pruh – kila

púcat – čistiti

púhar – topa sekira za klanje rekljev

pumešputeč – netopir

puórnu – prazno

púrfel – smodnik

puštof – črka

rába – vrsta trave s trdimi koreninami

raduna – delo, dnina

rageta – kovinska letev

rajda – ovinek

rajdat – spretno voziti skozi življenje,
tudi način smučanja

rájha – rešta, velika količina

rájhat – ometavati (hišo)

rajhozne – hlače dokolenke

rajhuc – vrsta drozga, cikovt

rajtat – misliti

rankín – uhan

ráubšic – divji lovec

razcótan – razcefran

razfadlat – razkopati

razfršolat – odopažiti

razirati se – briti se

razklampan – razdrapan, raztegnjen

razkócan – razkuštran, razčesan

razkrknit – razčetreriti

razonodit se – spočiti se, raztresti se

razporočt (se) – ločiti (se)

razvedat se – brezsravno se razkazovati

rcníje – zdravilo

régrat – divji radič

rékelj – kratek čok

rešt – zapor

reven – žalosten

rezivnik – mizarsko orodje

rezlát se; rêzlet se – smučati se

réznit – kadar se pije mehurčkaste pijače

rícast – kodrast

ridof – del prednje preme pri vozu

rifa – ošpičena izboklina na podkvi

rihtat – urejati

riglj – zatič

rihta – ena vrsta hrane, tudi; problematičen
človek

rijev – zarjavel	spodbradk – slinček
rípsat se – kobacati se, presedati se	spodkjebt – spodnesti
ritkovše – kraj, kjer se spomladi žival nateka, razdivja; se naritka	spovít – uleknjen, dolg
rívsat – osorno govoriti	sprevídet – deti koga v poslednje olje
robánit – ropotati	sprónsku – pravšnje, primerno
rofjana – lahka ženska	sraka, sračka – srakoper
ror – cev, dokolenka	staniše – oglarija
rouna – raven svet	stena – lice prepadne skale
rózasto – blede rdeče, rožnato	stépeni – natrpani
roženkranc – rožni venec	stóknil – zadeti, udariti v oko
rúcok – nahrbtnik	stokviž – posušena polenovka
ruksokat – spoprijeti se	stoláža – regal, polica
runát – rediti (žival)	stopotjo – obenem
runíca – manjši kos ravnega sveta	storit – prisiliti
rus – rdeč	strajbat – pokvariti se
rušunál, rašunal – direndaj, šunder	stréšnc – zlomek
sála – velik prostor v gostilni, pivnica	strešna, strešna – zavetje pod skalo
sapoun – motika	strmadna – strmina
scajbat – pokvariti	struga – grapa
scoklát – steptati	sturt – ukazati
sfižlenu – nekaj kar se ne uresniči ali pokvari	strit – prisiliti koga v kaj, naredi
sirše – sirilo	strit – povreči (krava je strila)
sizréjat – dozoreti	sura – del voza, ki povezuje premi
skazilu – potrdilo	sušit se – hujšati
skléčka – skledica	svitk – podloga za breme na glavi
skok – skakalnica	svéne – prašič
skoklca – manjša skakalnica	šácát – ceniti, ocenjevati, upoštevati
skočnik – kamen na poti, nekakšna stopnica; skakalnica	šafat – dobiti
skripa – gladka skala	šájnat se – svitati se (v glavi)
skrpet(i)t – slabo kaj narediti, spraviti kaj skupaj	šamor – dvospolnik
slámnica, slamarca – slamnjača	šápa – velika motika, sapon
slika – fotografija	ščinžat – pokvariti se
slišat – čutiti	ščipet – peči, skeleti v očeh
smjúke – velike sani za prevažanje drv	ščúfat – razmršiti
smjúkuce – gozdne jagode	šéfrca – zajemalka
smodít se – slabo goreti, žgati se	šeftát – strop
smogolten, smagotn – požrešen	šegljat se; (o)šélet – drgniti se; z rogom (krava) odrgniti drugo kravo
spakávát se – zmrdovati, pačiti se	šelná – zélena
speka – peče	šenkát – darovati
spetlih – spet	šerfa – šal
speštat – pomečkati	šibél – drobno drevesce bukve
spezdit – prdniti	šicat – ciljati
splajbat – odpasti, propadati	šicgraben – strelski jarek
splàt – izliti; s posodo zajemati in izlivati	šíf – ladja
spodbév, spodbjó – lapuh	šiht – dnevnic, žernada
	šina – železni podkov pri smukah
	šínfat – kritizirati

šínkln – skodeln	navadno nosi mrliča
šintar – mazač	špichozne – ozke hlače
šíška – kapica na želodu ali žiru; matica	špičke – trske
škabel – nočna omarica	špičmoh – rovka
škadela – nočna omarica	špina – pipa
škarica – štrigalica	šprinklni – špice pri dežniku in kolesu.
škáunca – vdolbina v kamnu, napolnjena z vodo	špláhta – plast, tudi oznaka za gosto sneženje
škalabuóna – metlica iz sirka za razno uporabo	špunta, šponta – injekcija
škatlat – votlo doneti	špurglev – izbirčen pri jedi
škétiti – tratiti, zapravljati	šrájat – govoriti
šklapatuorna – vrtača	šrájnga - priprežna veriga ali štrik
šklépa – suha stara krava	šraufncigr – izvijač
škljefeta – klobuk	štacjon – železniška postaja
školč – sokolič	štájnga – železen drog, oje; tudi drog za elektrovod
škrábat – praskati	štalca – božične jaslice
škrpet – površno kaj delati	štam – model
škrtoč – papirnata vrečka	štelnga – nabor
škupa – zvezen šop slame za streho	štêlet – naravnati
šlevit se – sliniti se	štemáti – poljubljati, imeti rad
šlog – drvarjenje	štenjak – vedro
šluk – požirek	štepatis – šivati na stroj
šlus – konec	štih, šteh – šiv
šméki – pošvedrani čevlji, tudi opanki	štikati – kvačkati
šnekat – rezati	štikadent – zobotrebec
šnita – rezina	štimunga – soglasje, tudi ubrano petje ali igranje na harmoniko
šnofat – nušati, duhati	štêlet – ravnati, meriti s puško
špancir – sprehod	štil – ročaj
špica – kos lesa; čipka	štjesl – škaf za vodo
špile – grd kamnit svet	štórkli – cokle
šoc – zaklad	štósar – velik oblič
šoféca – cunja, namesto nogavice, obujka	štráca – cunja
šolobart –brskati	štráfatis – kaznovati
šorotak – podplat (na čevlju)	štráha – črta
špagéta – vezalka	štrčatis – štrleti
špajz – shramba	štrefeničuje – ničvredne cunje, krpe
špaline – naramnice	štrlincat – pohajkovati
špámpet – postelja; stranica pri postelji	štrmjel – štor od grma
špárgert – štedilnik	štrudl – jabolčni zavitek
šparunga – skrbno ravnanje, skopušstvo	štrukli – cmoki
špeco – dimnikar	šturm – juriš
špéla – sponka za lase	štukat – spojiti
špèl – igra	šuntat – hujskati
špendat – napraviti	šuont se (ké se šuonaš) – važiti se (kaj se važiš)
špeža – nabava hrane	šušta – vzmetnica
špice – čipke	švah – šibek
špicmuart, špicomort – pogrebec, tisti ki	

švávka – šivanka
 šveler – krajši debel tram za železniško progo
 švícát se – potiti se
 švindlat – letati okoli
 švrknjen – prismuknjen
 tàblat – govoriti tjavprek, okoli
 tádi – tedaj, torej
 tatlé – vendarle
 tadulen – zdojnji
 tál – parcela, del travnika ali gozda
 tàl – tam dol
 talat – deliti
 táler – krožnik
 talo – kopno
 tamičkan – dojenček, dete
 tándl – tam dol
 tasa – skladovnica (drv)
 tauón – zunaj
 tégelj – lončena posoda za rože
 tehínc – potuhnjenec
 tehjúdi – zlodej
 tèks – žebliček
 tenda – šotorsko krilo
 tévi – ti, tile
 težkat – preverjati težo
 tigíča – glava, buča
 tirman – mejnik
 timbr – uradni žig
 tintara – glava (zabavljivo)
 tišler – mizar
 tlédl – tu dol
 tlógr – tu gor
 tlor – tu gor
 toč – omaka
 točat, potočat – pomakati
 tôgr – tam gor
 tohtárit – razlagati, govoriti
 tokél – tja dol
 tokvín – denarnica
 tokvondr – za božjo voljo
 toljé – tukaj
 tont, tuant – krožnik
 tór – tam gor
 tovàlč – prtič
 trage – nosila
 trahtar – lij; lina za spuščanje sena s senika
     v hlev
 tráhtat – čuvati, prežati na koga, oprezati

trajbat (se) – goniti (se), skakati čez plot
 trapte – lump
 treat – biti se, butati z glavami skupaj (kozel,
     oven)
 trcnt – udariti se z glavo kam
 trček – tepček
 trefnit – zadeti, uganiti
 trhlenád – trhlóst, slaba drva
 tríklc – letev za pripetje priprežnih vrvi
 tripe – vampi
 trn – glog
 trúšuje – trske, ki ostanejo od sekanja drv
 trš – bukev
 tulat (se) – valiti (se)
 tulka – kroglica, tudi okrasna kroglica na
     bož. drevescu
 turšček – koruzni storž
 tuont – krožnik
 uače – stari tata
 ubádat – bosti (krava bode)
 ubivat se – mučiti se s težaškim delom
 udent se – ujeti se, zapeti ali zaplesti se kam
 u dveh – v dvoje
 ugnetat – imeti mevlje v riti, ne biti pri miru
 ugnózdu, umesdu – navzdol
 uhítat – narediti še pravočasno
 uhrn – skop
 uidvat – uhajati
 ujasnt se – zjasniti se
 ujéd – bolečine v trebuhu; vnetje slepiča
 ujést – ugrizniti, pičiti
 ukazat – dovoliti
 uklenít – prijati koga, ga zapreti
 ukòp – skupaj
 umerkat, zamerkat – opaziti
 umezdù – navzdol
 unájni – tuj
 upeči jo – zakuhati, ušpičiti kaj
 urájinka – vrana
 urajmat – uloviti
 urít – izrupati
 urlaub – dopust
 úrzoh – kriv, vzrok za kaj
 ušafat – stakniti kaj
 ušcent – ušcipniti
 uščivat se – obirati se
 ušívka – vrsta zelo puste trave
 ušprajcat – podpreti

uštimat – narediti, pripraviti
utara – poškodovana ruša (zaradi hoje živine)
utrágat se – nerad (iz lenobe) kaj narediti
uvít – močno truden
užegnat se – pokrižati se
vaga – del voza
vájkožn – prevleka za vzglavnik
vájnga – v njega
validže – kovček
vancat – prihraniti
vantla – brisača
váutare – na hitro narejena majhna vrata,
vrtna vrata
védle; vedle kedl – brž, takoj; naravnost tja
dol
vékarca – namizna ura
veliki – odrasli
veljât – splaćati se
veljávski – trmast
vénge – veriga nad ognjiščem
verbat – dedovati
vérvat – verjeti
veštálja – ženska obleka, halja
vevnca – rešeto za žito.
vintat – zavito spraševati
vinta – navoj
vihra – vrtinec las na čelu
visók – visokosten
vítu – vzdolž odkrhnjen del leskove palice,
za pletenje koša
vláčno – žilavo, trdo
vláka –časna gozdna pot za vleko lesa
vrhóvka – prečni tram na vrhu strehe
vrzota, bržota – ohrovt
vsélih – vseeno
vserod – povsod
zadláb(i)t – zagrabit, prijati
zaduole – nezrelo, trdo
zafadlât – vreči s silo, grobo
zafurat – zavoziti
zagat(i)t – zatlačiti
zagiftat – zastrupiti
zaglastít se – zamašiti se
zahakljat – zapeti
zahérjen, zahrlen – zaostal v rasti zaradi
podhranjenosti
zaherk – zahiranec
zajeftat – zakvačkati pri klekljanju

zakržnjen – zaostal v rasti
zamełdat – zatožiti, ovaditi koga
zameštrat, zamežlat – zaplesti
zamólkniť – ko otrok v joku zgubi glas
zamóta – da se s čim zamotiš
zandrúgama – eno za drugim, zaporedoma
zanóliš – zanalašč
zapljučnica – pljučnica
zaraščen – neostrižen, dolgih las
zareglet – zapreti z rigljem
zaroban(i)t, poroban(i)t – zaropotati
zaskúzbuh – lepo vas prosim
zaspivat – toniti v spanec
zástava – fen; megla, ki se vali z burjo prek
Gore
zašínk – zarebrnica
zašpotávát – zmerjati
zatúlkat – zavaliti
zaventelan – zavít, zamotan
zavíd(i)t (so ga zavídli) – sovražiti, ga ne
marati, zapostavljati
zavrtlen – nepriseben
zavzet se – začuditi se
zbadat – bosti; ne iti v slast
zbloudt – zmešati
zdat (je zdálu) – zaleči (je zaleglo)
zdet se – se s čim ponašati
zebrne – dlesni brez zob
zevat – radovedno gledati, zijati
zévent – reči kaj nepremišljenega
zglájzat – iztiriti, zabresti
zgláncan – očiščen, da se sveti
zguonc – zvonec
zgrevan – skesan
zguojne – izogibališče (za živali)
zlesk – tanka rezina (pršuta)
zlúdi – zlodej
zméhnega – od malih nog
zmraznce – snežinke iz ivja
zneta – drobne drva in trske za pripravo ognja
znucano – izrabljeno
znamoglu – utrudilo
zóc – kava, kavna gošča, odcedek pri kavi
zógar – cestar
zrazirat – obriti
zrast – se razhuditi
zrívat – ruvati (drevo)
žájgla – bič

ždibale, štibale – čevlji; golenice
 žegn – pokopališče
 žégnat se – pokrižati se
 želè – brezrokavnik (žilet)
 želézce – podkovica na čevljih
 želézo – likalnik
 ženiti se – poročiti se
 ženso – soimenjak
 zemk – mlada skuta
 žepca – žolca
 žepĺenka – vžigalica
 žernada – dnevnic
 ževnica – zajemalka za žito
 žeželj – grebljica
 žêžlet – čebljati, nerazločno govoriti
 žgot – život, telo
 žihr – lahko
 žikuoni – debele nogavice
 žilit se – prsiti se, važiti se
 živ – živahen
 živál – živina
 živet – preživljati se (S čem se bo živu?)

žižnpajn – rododendron
 žlájdra – krajša gozdarska veriga
 žlajf – zavora
 žlak – brazgotina; rana od noža ali sekire
 žlampat – pohlepno piti
 žlebedrat – govoriti
 žluk – požirek
 žlókat – požrešno piti
 žmuklca – sneg razmočen od dežja
 žnablji – ustnice
 žok – nogavica
 žúra – sírotka
 žuténe – regrat
 žválca – sirota uboga
 žvegnjen – prismuknjen, neumen
 žvencat – zvoniti
 žvencn(i)t – blekniti kaj neumnega
 žvenikln – avrikelj
 žvênkl – zvonec
 žvenkln – podolgovat izrastek na vratu ovce
 žveznt – udariti

Stalne besedne zveze

bodte z mirom! – bodite pri miru, pridni!
 bogata žvalca – uboga žival
 božji stolček – mavrica
 božji žlak – kap
 cici baci – nositi otroka na hrbtu
 časni ogenj – nasprotno od 'večni ogenj'; tudi
     požar
 če čiš – če hočes
 danes leto – čez eno leto
 dat na četrti – razkosati ubito žival
 delat se norca – norčevati se
 držat mulo – držati se jezno
 durh naprej – kar naprej
 dva gibi (se drži v dva gibi) – utrujen, izmučen
     eno gnido – malo
 furt naprej – kar naprej
 gledat na koga – paziti koga, varovati ga
 grene past – žene past
 grozno velik – namoč velik
 hodit po številkah – hoditi od hiše do hiše na
     hrano
 it na fatpuošto – iti samo po nekaj, samo

zaradi ene stvari
 it na kant – iti v stečaj
 it u šluoh – iti na delo v gozd
 ječmen žeti – z zagovorom odganjati metljaj
     na očesu
 je mogu pridt – je moral priti
 jutre šternajst dni – čez štirinajst dni
 ketnca za zapet – zadřga
 koprive: it(i) na koprive scat (srat) – odgovor,
     ko nekdo ni hotel povedati, kam gre
 kovát se na smuči - ko se sneg odzdolaj
     oprijema smuči
 krament nazaj
 krišto dindjo – pogosta kletev
 križem gledat – škiliti
 krompir v kozici – pražen krompir
 krúleva béštja – žival šepasta (zmerljivka)
 ku če bet – kot mora biti
 kupček pade, se podre – se spahne
 mala južna – malica
 metat dol dréve – sekati drevesa
 metat naprej – očitati

na čez – na akord
na grapce – način sajenja krompirja
na tako vižo – na tak način
na vse mile viže – na vse mogoče načine
naproti it – iti pomagat nesti breme
na touč boga po glavi – ne govori neumnosti
na uščivi se – ne obiraj se
nazaj pada – spet pada
ne bašta se mi – nisem na volji
neč na zda – nič ne pomaga
ne more prit do sape
nesrečno končat
ne ti ne vi – ne tič ne miš
ni nič kaj grozen – ni posebno trdnega zdravja
ni nič strilo – povzročilo, prisililo koga v kaj
ni znat – ni sledu
niso migu špasi – to ni kar tako
noter it – iti v vojsko
od vidga do vidga – od zore do mraka
odpraviti žival – nakrmiti živino
osem dan – čez en teden
oslo narest – potegniti z oslo prek otečene
bezgavke
pamet zarobljena – omejen, ne preveč
pameten
pasja noga – trotamora
pasti travo – muliti travo
pesme stat! – pusti me na miru!
pe spl – pa spet
pi, pi! – vabljenje kokoši
pobrala ga je – se je z njim poročila
popoli brat – polbrat
pr póti – pri temelju, pri korenu
prvu delu – najprej
pumpati koga – nagovarjati koga k čemu

pesti stat! – pusti na miru!
reč(i) nazaj – odgovoriti
Ricmanje: it(i) v Ricmanje po bob – odgovor,
ko kdo ni hotel povedati, kam gre
rus pesek – taščica
sakrabska cajna - kletvica
se krpjeti – se slabša vreme
se mrči – se temni
se vela – se splača
smjuke za sedet – sanke
smjuke za stat – smučke
smrt narest – narediti samomor
sonce gre zad – sonce zahaja
spušet bika – oploditev krave
sram na špot – globok sram
stat v hiši – stanovati
strit komu kaj – prisiliti koga v kaj
stu let za kačmi – zaostal
širš ku daljš – okrogel, zavaljen, debel
štuf bit – biti vsega sit, naveličan
taku ku se toka – tako kot se spodobi
tolč(i) pot – težko hoditi
tolk rječt – bi se reklo
trd ku aks – zabit, neumen
upekat jih – uganjati jih
uos sje – ves iz sebe
v drugem stanju – noseča
v škodo it – če živina popase zelnik, njivo
vreč(i) naprej – oponesti, očitati
zagnat kaj o čem – navreči, reči kaj o čem
zakmašna obleka – pražnja obleka
zaskuzbuh – za božjo voljo
zdá malo – malo zaleže
zvihrát koso – slabo sklepati koso

besede pike likar

MOJ TIPIČEN GORJANSKI DAN¹

Pika Likar²

Pred enim letom ste morda brali, kaj sem na Gori počela v prvih mesecih svojega življenja, če ste se seveda uspeli prebiti skozi vso zgodbo. Zdaj vam že lahko razkrijem, da jo je napisala moja mama, ki včasih preveč »naklada«, zato je bila tako dolga. Na koncu je v mojem imenu obljubila, da vam bom sporočila, če se mi bo še kaj zanimivega zgodilo. Tega je bilo res kar nekaj in ker znam sedaj že sama kaj povedati, bom to tudi storila! Mama bo le za »prevajalko« ...

Zdaj sem že *liiiiik pun* (velika punca) in vse najraje naredim *sam* (sama), če česa ne morem, pa pokličem mamo ali tata. Zlasti veliko kličem mamo, seveda. Še posebno zabavno je zjutraj, ko se zbudim in zahtevam *pot* (piškote) in *so* (sok). Mama me hočeš nočeš uboga in gre v kuhinjo po zajtrk, medtem pa že kričim, da hočem še *kau* (kavo). No, pravzaprav jo hoče tata, samo naheca mene, da spomnim mamo ... In potem v zahvalo za posredovanje lahko *čis mal moč* (čisto malo pomočim) piškote v tatovo kavo, pri tem pa dostikrat naredim kakšen *bak* (packo) na *de* (odejo) ali *žam* (pižamo). Potem seveda hočem *djug* (drugo), ampak ko me mama začne preoblačiti, velikokrat kričim ne, *pjoč* (proč) in *bli* (boli). V resnici me nič ne boli, samo pogruntala sem, da so odrasli zelo dovzetni za to besedo ... Zelo mi godi biti *na* (nagica), samo v *pli* (plenici), ali pa še bolje brez nje. Mama mi takrat pravi, da ji moram povedati, kdaj me bo tiščalo lulat, ampak jaz ji rečem *mama, lulu* ko je že prepozno ... Zato mi večinoma ne pusti, da bi *tek* (tekala) naokoli *bjez* (brez) plenice. Včasih si mama oblačenje olajša s tem, da me vpraša, če imam v nosu kakšnega packa in mi pusti, da si sama dam kapljice v nos, dokler ne začnem piti tiste *slan jod* (slane vode) in se poredno smejati: »*Nmnm, žen* (dobro, žejna)!«

Po zajtrku, včasih pa že pred njim, začnem vzklikati *no!* (Nodi³) in se splazim s postelje, vzamem mamine *patc* (copate) in ji rečem *but* (obuti), zahtevam *jok* (roko), zvlečem mamo iz postelje in ji ukažem *tm* (tam), da mi odpre *jate* (vrata) in lahko stečem v *kuh* (kuhinja), zlezem na *čou* (stol) in počakam, da mama prižge *nal* (računalnik). Potem lahko dam nekaj časa mir, še zlasti, če na skrivaj *tip* (tipkam) po računalniku – dokler me mama ne opazi. Potem me vpraša: »Kdo lahko tipka po računalniku?« Seveda dobro vem, kdo: »*Sam mama* (samo mama).« Ampak to, da vem, ne zaleže kaj dosti, če je gor toliko zanimivih *gumb* (gumbov). Med gledanjem risank me mama poskuša še malo spitati. Včasih me dobi na kakšno *mlek z mlin* (mleko⁴ z malinami) ali *jah* (jagodami), če ga lahko pijem s *slam* (slamico). Občasno pojem tudi kakšno *ka* (kašico) ali *gje* (gres), če ga lahko posujem s *sla* (sladkorjem) ali *kakau* (kakavom). Ampak to se zgodi le izjemoma. Padem pa na večino sadja: *bi* (robidnice), *ni* (borovnice), *ji* (ribez), *češ* (češnje), *bje* (breskve), *ji* (višnje), *hju* (hruške), *pjan* (pomaranče), *gjo* (grozdje), *jab* (jabolka), *sliu* (slive) in podobne dobrote. Mamo včasih spravim v slabo voljo, če že za zajtrk zahtevam zmrznjen *gjah*

1 To besedilo objavljamo ob besedah Predmeje (ob slovarju) namenoma – iz njega razberemo, kako nastaja jezik ...

2 ob »pisanju« stara 21 mesecev

3 junak iz priljubljene risanke

4 pravzaprav jogurt, a mu je treba reči mleko

(grah), *lili sled* (vijoličen sladoled), *liu* (olive), *kap* (kapre) ali *kum* (kisle kumarice) ... Mnogo bolj zadovoljna je, če pridno odprem usta za *ka* (kapljice) in *jup* (sirup). Včasih sem tudi malo poredna in na tla zmečem kakšna *zn* (zrna) ali po mizi kaj *pli* (polijem). Takrat me mama pošlje po *met* (metlo) in mi da *cun* (cunjo), da *bji* (pobrišem) packarijo. Ker sem sicer zelo *čis* (čista) punca, se je treba velikokrat *mit* (umiti) – tudi zato, da lahko packam z vodo. Rada tudi pomagam mami obešati perilo; ko *šin* (mašince⁵) neha delati, *pjem* (odprem) vrata, zložim ven *mok* (mokre) cunje in jih tečem *be* (obesit), da se bodo *ši* (posušile) na *son* (soncu).

Ko se naveličam risank in gospodinjских opravil, je čas za *kajon* (ven⁶). Najraje najprej tečem pogledat *koko* (kokoši), da jih nakrmim s *kju* (koruzo), ki mi jo nastavi *Bo* (Božo⁷). Včasih jim nesem tudi *kjuh* (kruh), ki pa ga dostikrat pojem jaz, čeprav je star in suh. Ker jim ga nočem dati, mi ga včasih kakšna kokoška ukrade; potem jokam, da je joj. To počnem tudi, če me *go* (goska) uščipne, zato jo že vnaprej podim: »*Be, lump* (bežji, lumpa)!« Rada lovim *telin* (petelina) in ga cukam za *jep* (rep), vseč pa mi je tudi *pjan* (puran), ker se tako hecno oglašja. Zelo rada *bo* (božam) tudi *šan* (piščančke). Božo jih hrani z *dju hjan* (drugo hrano), ne s koruzo. Če Božo še ni dal mleka *teli* (teličku), potem mu ga pomagam *me* (zmešati) v *kalala* (kalalo), in ko ga teliček pije, ga *cuk* (cukam) za *uh* (ušesa) in cvilim »*titi, lum*« (ti, ti, lump). *Bik* (biku) rada natrgam kaj *tjau* (trave) ali *dede* (deteljice). Če zunaj sije sonce in je *top* (toplo), potem lahko *čočof* (čofotam) v *zen* (bazenčku), ali pa se *gjam* (igram) z *lon* (lončki) v *pe* (pesku).

Opoldne se oglasi *zjon* (zvonček) in takrat grem k *nono* (noni) na kosilo. Zelo rada imam *žup* (župo), *plen* (polento), *pa* (pašto), *žo* (fižol), *bjok* (brokoli), pa tudi *pe* (krompir), še zlasti, če je *kis* (kisel). *Su* (meso) mi ne *gje* (gre) kaj preveč, razen *ba* (klobase⁸), *cja* (čevapčičev) in *cje* (ocvirkov). Najraje vidim, da smo pri mizi prav vsi. Če ima kdo prazen krožnik, ga pošljem po hrano: »*Nono, jedi* (nona, jej)!« Včasih sem že pred kosilom tako zaspana, da se samo še mečem po mami in jo cukam za *las* (lase). Potem mine vsaj ura, včasih pa tudi tri, preden sem z mamo vred nared za nove opravke – v *kan* (kanto) odneseva *ti* (smeti), se sprehodiva do *mič hiš* (mičkene hiške), *jis* s *kjed* (riševa s kredo), greva gledat *mja* (mravljice) in *hjo* (hroščke) ali nabirat *men* (semena) od *jo* (rožic), če sem pri volji, pa se celo odpeljeva malo naokoli s *cik* (triciklom). Takrat mi mama reče: »*Djam djam* (draga dama), zaprite se!«, kar pomeni, da si moram namestiti varnostni obroč. Če je še vedno močno sonce, moram na glavo dati *buk* (klobuk) in si *ma* (namazati) rokice s *kjem* (kremo). Če pa piha veter, se razjezim in vpijem: »*Neh pih, jet* (Nehaj pihati, veter)!« Včasih greva sedet na *klop* (klopco) in gledat *a* (avtomobile). Mama me sprašuje, kakšni so, jaz pa odgovarjam: »*Beu* (bel), *siu* (siv), *cn* (črn), *deč* (rdeč), *plau* (moder), *men* (rumen), *zlen* (zelen), *lili* (vijoličen), *jo* (roza), ... Najraje imam modre. Ko se spet oglasi zvonček, grem z nono ali Božotom po *kjau* (krave). Urezati mi morata šibo, da lahko maham z njo in kričim: »*Be, kjau, čal mlek* (Bežite, krave, v štalo dat mleko)!« Potem gledam, kako jim da Božo *sju* (seno) in kako jih nona molze, vmes pohodim še kakšen *djek* (drek) in potem sitnarim, da je treba umit *če* (čevljičke) ... Z Božotom greva tudi pogledat, če so kokoši znesle *jec* (jajca), da mi jih nona *kuh* (skuha) in jih lahko *lup* (olupim) ter pojem *kjo* (kroglico⁹). Zvečer, ko smo *si* (vsi)

5	pralni stroj
6	kauon (tja ven)
7	nono
8	hrenovke
9	rumenjaki

v hiši, je najbolj fino, ker Božo nori z mano po dnevni sobi. Če mi je kaj posebno všeč, vzklkam: »*Tplm*¹⁰!«, če pa Božo začne »stavkati« in se ne podi več za mano, jih takoj sliši: »*Bo, teki* (Božo, tekaj)!« Ko je zabave konec in bi rada šla spat, zakličem: »*En, tji, pet* (ena, tri, pet)!«, kar pomeni, da mora tata z mano v naročju odvihrati po stopnicah nadstropje višje, za njim pa mora teči Božo in naju loviti. Pri tem vriskam, da je veselje. Potem pride na vrsto umivanje. Dostikrat kar sama zakličem tatku: »*Tata, mit jit* (umit rit)!« Če gre umivanje ritke brez težav skozi, pa se pri zobkih zatakne. Tega ne maram in *noč pjet u* (nočem odpreti ust), kljub temu, da mi mama in tata pripovedujeta grozne zgodbe o tem, kako *ma zob* (umazani zobki) dobijo *luk* (luknje) in začnejo boleti. Ta ceremonija se velikokrat konča z jokom, ki pa čudežno mine, ko sem enkrat v postelji. Zlekнем se na svojo *zin* (blazino) in se *kji* (skrijem) pod odejo, da me ponoči ne bi pojedle *muh* (muhe). Pred spanjem obvezno berem *kji* (knjigice) skupaj z mamo in tatkom. Če mi mama ne posveča dovolj pozornosti, jo opomnim: »*Mama, pledi* (pogledi¹¹)!« Brati knjigice s tatkom je nekoliko bolj težko, ker mi zastavlja zagonetna vprašanja. Če ne vem, kje na sliki je tisto, po čemer me sprašuje, mu rečem: »*Tata, magi* (pomagaj)!« Ko je večernega izobraževanja in klepeta dovolj, še malo pocukam mamo za lase, potem pa slej ko prej utonem v spanec ... Tako, zdaj veste, kaj sem počela na Gori letos. Za naslednje leto pa prav nič ne obljubim, da bom kaj napisala, po glavi se mi že motajo lumparije, te pa niso vedno za v javnost!

10 To lahko pomeni tobogan, lahko pa zgolj vzklk veselja

11 poglej

leposlovje

POT NA GORO

Magda Saksida

»Mama, kej grem lahko s tabo?« je prosila bosonoga Tinca nekega poznopoletnega večera, v podgorski hiši. Mati na prvič postavljeno vprašanje ni odgovorila, zato jo je otrok ves večer spremljal in željo večkrat ponovil. Šel je za njo v hlev in sedel na kupu sena, ko je mati molzla, stal je ob zidanem štedilniku, ko je v velikem kotlu kuhala polento, šel je v hram, kjer je mati ob petrolejki natočila vino v petlitrski flaškon.

Po večerji je dobil odgovor: »Ben, če že na gejneš, lahko greš! Ma je treba hodit!«

V veži na kamniti polici je čakal velik jerbas, napolnjen s sadjem. Do polovice je bil naložen s figami z Doušce, v drugi polovici je bilo grozdje s Feučeušče. Fige so bile drobne in svetlo zelene barve, nekaj pa je bilo debelejših. Te so bile temnejše. Zraven so bili lepo zloženi zlati grozdi prvo dozorele grganje. Seveda so bili najlepši in največji položeni prav na vrh, tako da je nekaj jagod kukalo izpod prta, s katerim je bilo sadje pokrito. Ob rob jerbasa je bila previdno položena majhna vaga s kovinskim pladnjem na treh verižicah, s kvadratno paličico s kljuko, z zarisanimi rimskimi številkami in utežjo. Tako je bilo vse pripravljeno, da zgodaj zjutraj z materjo kreneta na Goro.

Da pa otrok ne bi hodil praznih rok, ga mati že v temi, z manjšo košaro, pošlje v Brajdo: »Uberi še nomalo fig, da nauš šla prazna! Če bomo pradali, bojo tuoji soudi!«

Tinco je bilo strah, a želja, da bi videla tako posebno pokrajino, kot je Gora, je bila močnejša od

grozeče črne sence velikega figovega grma. V temi je tipala za ravno prav mehкими sadeži. V mislih je premlevala vsa tista skrivnostna in v otroški domišljiji predelana pripovedovanja o Gori in Gorjanih. Radostila jo je misel, da bo že jutri vse to doživela in spoznala to skrivnostno deželo. Noč ni bila mirna, premetavala se je na olubenci, da se je ličkanje umaknilo ob robove in je zjutraj pod hrbtom začutila trdoto lesenih desk. Mati je vstala že po nekaj urah počitka. Ni razmišljala, če je bilo dovolj spanja, prav pregrešno pa bi bilo pomisliti, da bi se prilegli še ura ali dve ležanja.

Otroka so iz sna zbudili materini koraki po škripajočem lesenem podu. Oblekel je staro, na več mestih skrbno pokrpano obleko, ki pa je bila čista in celo zlikana. Obul je copate s črnim gumi-jastim podplatom, ki jih je mati kupila v Ajdovščini prav z denarjem od prodanega sadja. Pojedli sta nekaj pogače, ki sta jo nadrobili v ječmenovo kavo. Ta je bila le malo pobeljena z mlekom, saj je bilo treba čim več mleka kisati in pripraviti maslo za prodajo.

»Mormo zgant,« je bil materin najvažnejši napotek. S kljuke na notranji strani vrat je vzela svitek in ga položila na glavo. Čeprav je imela na vrhu glave lepo zvito debelo kito las, je za tako dolgo pot in težko breme dodala še pisan svitek. Za krajše poti ga ni nikoli rabila, kito si je zavila na takem mestu, da je bila teža jerbasa uravnana, pa še pozabiti ga ni mogla na kateri izmed nešteti poti. S police je prestavila naložen jerbas na glavo, uravnala težo, da tovara ni bilo potrebno držati z roko. V eno roko je vzela flaškon, drugo pa uprla v pas. Tince je vzela svojo košaro.

Nekaj časa sta stopali tiho, mati je delala načrt, h katerim hišam na Gori se bo napotila. Vedela je, kje so vedno kupili, poznala je gospodinje in upala, da bo blago hitro prodala in se vrnila domov. Pozorna je postala na stopinje v blatu ob potoku, ki sta ga pravkar prečkali. Tu je vedno počivala. Jerbas je odložila na skalo v bregu in naredila nekaj korakov do vode. »So že šli pred nami,« je rekla nejevoljna. Sadje in vino nosijo na Goro tudi od Feuč in od Lozarjev. V blatu je bil odtis moškega čevlja. Gotovo bodo pred njo obiskali najbližje hiše. Tako bo morala do oddaljenih hiš, do vseh tistih samotnih kmetij, do katerih vodi le steza.

Voda, ki je pritekala izmed skal v bregu, se je razlivala po vsej širini kolovoza. Na najbolj plitvem delu so bili postavljeni večji kamni, za korak oddaljeni drug od drugega. Previdno je morala stopati in pridržati jerbas, da teža ni omahnila. Le korak nižje je voda padala v šumečem slapu čez nekaj velikih skal v globok temen tolmun. Mati se ni niti ozrla v prepad pod sabo, bala se je globine in grozeče temne vode.

Tince je pričakovala, da se Gora začne že za strmino, ki je sledila njihovi zadnji senožeti. Le kaj bi bilo lahko tam zadaj, če ne tolikokrat omenjena Gora, in še z roko so vedno pokazali tja čez tisti breg. Do tu ji je bilo vse znano, vsako leto so večkrat prihajali sem, poznala je vsak grm, vsak tolmun v potoku. Pričela je zaostajati, skrivoma je že vzela nekaj fig iz košare. Mati je hodila naprej, najprej v strmi breg, nato malo po ravnem, včasih se je steza spustila malo navzdol, nekajkrat prav globoko do potoka ali hudournika, a takoj nato še strmeje navzgor. Tako so ju ob stezi spremljale čisto pokošene senožeti, ob njihovem robu so stale velike kope sena, lepo zložene na pripravljenem lesenem ogrodju in skrbno zavarovane pred dežjem in vetrom. Samo ob belih kamnitih zidovih je raslo redko grmičevje, ki pa se ni raztezalo na travnik. Trava je bila pokošena prav do zadnjega kamna, do potoka, do najvišje grublce. Ob potokih je v ozkem pasu raslo redko grmovje, da je bilo od daleč videti srebrni studenec.

Počasi sta se dvigovali po dobro uhojeni stezi. Za sabo sta že pustili beli zvonik cerkve v Kamnjah in kmalu sta bili nad hišami, strnjenimi okrog stomaške cerkve. Okrog vasi so v bregu

druga ob drugi obdelane njive in vinogradi. Otrok je videl, da so te njive večje kot v Podgori. Zato se je zanj tu začela tista bogata pokrajina, proti kateri so starejši kazali z roko in dodali: »Tam so pej bogati!«

Mati je med hojo premlevala drugačne misli. Ni gledala njiv in vinogradov, poznala je vsako ped steze, vsakokrat je počivala na istem mestu, stopala na iste kamne, noga je kar sama stopila prav tja kot včeraj, kot prejšnji teden, kot lansko leto. Zanja je bila samo pot, pot tja gor, kjer bo mogoče zaslužila nekaj prepotrebnega denarja. Mogoče je otopela od nenehnega truda in pehanja, mogoče je hranila moč za preživetje. Računala je, koliko bi lahko ta dan zaslužila, in prištela je še zaslužek prejšnjega tedna. A bilo je premalo, premalo za davke, premalo za nekaj parov čevljev za številne otroke, premalo, veliko premalo. In zdelo se ji je, da jo beseda 'premalo' spremlja v vsakem trenutku in na vsakem koraku. Še sama se ni prav dobro zavedala, česa vsega je premalo v njenem življenju. V trenutkih šibkosti je občutila eno samo veliko praznino in takrat ni bilo le premalo vsega, ni 'vse ukop neč', je pogosto rekla.

»Mama, ki bmo počivali? Mama, kej bmo hmal na Gori,« je bilo vprašanje že utrujenega otroka, ki jo je priklicalo iz morečega razmišljanja.

»Ja, zdej bomo hmal pr Slanim blati,« je mati zaskrbljeno odgovorila. Že nekaj časa sta hodili po gozdnem robu, nad njima je bil gozd, višje obsežna bela melišča, še višje pa grozeče sivo skalovje čavenskega hriba. Pred Slanim blatom se je drevje zgostilo in goste krošnje so zakrivale na tem delu ravno stezo, ki je vodila vzdolž strmega skalnatega brega, iz katerega je pronicala voda. Ob vsaki stopinji se je noga za prst udrila v mastno rumeno blato, v katerem je bilo nešteto odtisov različnih čevljev. Ljudje so izbirali med navidez trdnejšo podlago, tako da so včasih stopili v odtis večjega čevlja, drugič pa na od dežja zravnano površino. Nekateri odtisi so bili plitvi, nekateri globoki do dva prsta. Ti so bili večji in so mogoče nastali zaradi težkega tovora, ki ga je v nahrbtniku prav pogosto na Goro tovoril nunc Školov. Odtisi, ki so vodili proti domu, so bili plitvejši, noga je stopala lahkotneje in hitreje.

Mati je postala pred temno preprogo z vzorcem iz nešteti stopinj in preudarjala, kam položiti nogo. Prav ob vsakem koraku se je zaustavila in z roko pridržala jerbas na glavi. Tinca je lahkih korakov kar tekla čez del blatne steze. Na drugi strani je mati odložila jerbas na velik kamen v bregu in kar obuta podrgnila blatne copate ob šope trave. Dokler je bilo blato sveže, je bilo črne gumijaste podplate najlažje očistiti. Tako je naredila nekaj korakov in med travo skoraj do čistega očistila obutev. Enako je za njo ponavljal tudi otrok. Mati je opazovala pronicanje vode in grozečo temno gmoto pod stezo in svoje razmišljanje zaključila z besedami: »Boš vidla, te bo enkrat zaurelo uan. U Čauni so same globonice, jn so puhne uade!«

Nekaj časa sta stojte počivali. Dolga pot je Tinco užejala, zaželela si je nekaj jagod grozdja:

»Mama, kej lahko uzamem eno replo grozdje?«

»Ma, nie zdej. Sa ne smej ščipat. Kej bomo pej pradali. Si mela jest duoma,« je mati odgovorila.

»Uzami pej eno figo,« se je nazadnje omehčala.

Steza proti Platnam se je nato vila po travnatem pobočju.

»Mama, gleda kako lepa rože,« je opozorila mater na majhne rdeče cvetove v bregu ob stezi.

»Ja, tisto je vrstil. Ma je lahko strpeno, pesti stat!«

Kmalu se je steza spustila nekoliko v dolino in pristali sta na široki cesti, ki je vodila iz doline. Prav pred njima se je dvigal v skalo usekan predor, pod njima pa globok prepad. »Mama, gleda kašne skale,« se je čudil otrok.

»Ja, so prov nazrne. Hodi te pr kraji jn ne gleda dol. Ta lahko pouleče u prapad.«
Zdaj je stopala prav ob skalnati steni in radovedno opazovala mogočne skale in globino pod mostom. Golo skalovje nad cesto in strmi prepadi na drugi strani so otroku, ki je bil vaje nižjih podgorskih zidov, zbujali strah. Nič več ni spraševala. Tolažila se je z mislijo, da podgorske zidove lahko preskočiš, te ogromne skale pa so nepremagljive.

Prav pod kapelico sta srečali nunca, ki se je že vračal s praznimi flaškoni.

»Kej si že pradal?« radovedno vpraša mati.

»Ja, tle gor na Šrangi je puhno delavcev. So vse uzeli. Imajo soude. Sej bojo gvišno uzeli tedi tuoje vino,« je potolažil mater.

Nista se mudila z odvečnim govorjenjem, hitro sta nadaljevala vsak v svoji smeri. Tinca je v tem času stekla do kapelice in bolj kot Marijin kip jo je prevzel razgled v dolino. »Pejdi, se bomo puole ustavli. Če bomo dobro pradali, bomo dali kašn čentežim,« jo je mati že nestrpno spodbudila.

Od tu sta že videli delavce, ki so v skupinah postavali pred barakami. Nekateri so stopili v notranjost in ju pričakali s pripravljenimi steklenicami. Mati je iz flaškona odtočila vino trem ali štirim kupcem. Vsi so ji hitro plačali in se niso pritoževali nad ceno. Izmenjali so le nekaj besed. Materi ni bilo do pogovora, delavci pa so med sabo glasno govorili o delu in prigrudah v gozdu, o nevarnostih in o plačilu. Kar tekmovali so med sabo, kdo bo bolj glasno in nazorno opisal podiranje velike smreke tam zadaj za Čavnom. Tinco je tako glasno govorjenje plašilo. V spominu pa so ji ostale njihove denarnice, ki so jih vzeli iz notranjega žepa na levi strani praznjega reklca. V njih so bili lepo zloženi bankovci. Nikoli še ni videla, da bi kdo nosil toliko denarja s sabo, saj je doma mati denar skrbno hranila v predalu od šentiža in očetu odmerila le nekaj drobiža za obisk gostilne Pr Lojzetavih ali Pr Martinknih.

S posebno vnemo in lažjim tovorom sta se najprej podali do bližnjih domačij. Mati ni trkala in ker ponavadi vrata niso bila zaklenjena, je stopila v vežo in glasno pozdravila: »Buhdej! Imam grozdje jn fige. Boste kupli?«

Iz sosednjega prostora so je vsulo pet otrok. Samo gledali so ženo, ki je jerbas odložila na leseno klop. Desetero oči je vpijalo zlato barvo zrelega grozdja. Nihče ni spregovoril. Mati je razumela, da bi otroci z očmi pojedli sadje. Šele čez nekaj časa se je iz temne kuhinje s črnim stropom prikazala gospodinja. Ni našla pravih besed za odgovor na materino ponudbo. Vedela je za otroške želje. S težavo je odvrnila materi: »Ne bomo neč kupli, ni soudou!«

Mati je dvignila jerbas na glavo in s kratkim 'zbugam' šla iz hiše. Tinca, ki je stala na pragu in opazovala tuje otroke, je čez nekaj časa vprašala mater: »Mama, zakej jim nisi dala?«

»Sej bi jm dala, ma sm mogla prnest vali gor. Če bi bilo tandl, bi si lahko ubrali!«

Nato sta se napotili do večje domačije tik pod gozdom, kjer je mati s staro gospodinjjo že večkrat sklenila kupčijo. Pred velikim poslopjem so se razprostirali pokošeni travniki, na najbolj strmem skalnatem bregu za hišo sta se pasli dve kravi. Velika lesena in lepo izrezljana vrata so bila odprta. Mati je postala v veži in ponudila svoje blago. Na vratih v sosednji prostor se je prikazala mlada ženska. Obiska je bila vesela. Kupila je nekaj grozdja, ki ga je mati prej položila na vago. Ko se je paličica umirila pri izbrani teži, je od večjega grozda v jerbasu odtrgala še eno replo in dodala: »Dam dobre vage!«

»Ja, dobra vaga v nebesa pomaga,« je odgovorila nasmejana žena. Spregovorili sta nekaj besed, prešli od žalosti zaradi smrti stare matere do veselja nad rojstvom dvojčkov, ki so v lepo prekritih

lesenih košarah spali v sosednjem prostoru. Deklica je stopila do okrašenih košar in nekaj trenutkov opazovala drobni bitji. Saj je bilo tudi doma še nekaj mlajših bratov in sester, a tako lepe košare ni imel nihče. Rožnati volančki in nabrana tkanina so predstavljali nekaj nebeškega. Kaj takega v Podgori ni bilo pri nobeni hiši.

Pot sta nadaljevali po dobro poznani stezi preko hriba. V dolinici je ležalo nekaj hiš. Obiskali sta prav vse in prodali nekaj grozdja in fig. Pri nekaterih hišah pa so ju zavrnil: »Smo že kupli!« Jerbas je bil sedaj že lažji, a materi to ni prineslo olajšanja, saj je bila že močno utrujena. Tince, tudi utrujena in lačna, materi ni postavljala nepotrebnih vprašanj. Doživela je toliko novega, da si vsega še zapomniti ni mogla.

Mati je sklenila, da bo pri naslednji hiši povprašala za kos kruha, saj je dobro poznala gospodinjico. Večkrat sta si izmenjali nasvete in si zaupali stiske in težave. V zameno za žganje je prejšnje leto pri njej dobila kos blaga za nov predpasnik. Toda do naslednje hiše je bilo skoraj pol ure hoda. Vso pot sta prehodili molče. Že na pragu mati ponovi svojo ponudbo. Gospodinja bi raje vzela liter žganja kot sadje. Rabila bi ga za razkuževanje ran, za izpiranje bolečega zoba, pa tudi arniko bi namočila v njem. Mati ji je obljubila, da ga prinese že čez nekaj dni.

»Gledi te, ti dam nomalo fig, če imaš kej kruha? Sm prav švah od celga dneva,« je mati potožila starejši gospodinjici. Ta se ni obotavljala, prinesla je četrt belega hlebca in odrezala dve veliki rezini. Skorja je prav hrustala, maslena sredica pa se je kar topila. Takšnega kruha Tince še ni jedla. Doma je bila trda pogača, redko črn kruh, bel pa le za veliko noč.

Med ženskama je stekel pogovor, Tince niti ni razumela vsega povedanega. Tudi ni slišala, kako sta se ženski dogovorili za izmenjavo rjavega ovoja, ki je v rokah gospodinje priromal tam od zadaj, iz nekega temnega prostora, in pristal v jerbasu. Tihi pogovor in redke besede so ji dali razumeti, da sedaj ni čas za spraševanje. Bo že izvedela, ko se bosta z materjo vračali.

»Bejžmo! Sej nimam več dosti za pradat,« je odločila mati, vstala z lesene klopi ob peči in brez težav dvignila skoraj prazen jerbas. »Stopem še h tisti hiši. Puole zadosti za dans.«

A pri tisti hiši niso kupili, kupili niso tudi pri naslednji, tretja je bila zelo daleč. Mati bi se skoraj odločila, da ne bo vztrajala, a vsak čentežim je bil potreben.

Tako sta pešachi zmeraj bolj daleč, da bi izpraznili jerbas. Sedaj sta bili že tako globoko na planoti, da nista več videli v dolino. Obkrožal ju je samo gozd. Nobene hiše ni bilo videti, nobenih poti, nobene njive, nobenega sadnega drevja, nobenega potoka. Otroku je bila takšna pokrajina tuja, kot bi ji manjkalo življenja, in zahrepenela je po podgorskih zidovih, plantah trt in velikih figovih grmih. Mati je vedela, da je za gozdom na jasi kmetija. Pred hišo je sedel star možak s košatimi sivimi brki. Še pri sedenju se je opiral na lepo izrezljano palico iz prav posebne drevesne korenine. Tudi tu je ponudila svoje sadje.

»Od ki ste pé vi?« je pozdravil mater.

»Ja, s Podgure,« se mati ni sramovala svojega porekla.

»Imam fige in grozdje. Boste kupu?« je dodala. Možaku ni mogla ustreči z nekaj figami in par grozdi.

»Pé šnopca, némaš?«

»Ma, dans nie,« je razočarano odgovorila mati in ugotovila, da tukaj ne bo kupčije.

»Je še kašna ženska pr hiši?« je vprašala.

»Nie, sm sam.«

Nato pa je bil radoveden, če pozna tega in tega iz Podgore. »Sva bla ukop na Doberdobi. Tisti,

ki je bju rajnen, kr je poglidau z jarka. Je blu prou groznu, na Doberdobi. Je bju ranen v glavo. Dovi, če je še živ?»

Mati je iz povedanega razumela, da je to prav njen mož. To je pri možaku še spodbudilo zanimanje o znancu iz jarka. Na kratko, le z nekaj besedami, ki pa so izražale bolečino, kot šplitarji, ki so padali na vojake, je možaku povedala o bolnici v Gorjanskem, o zdravljenju na Dunaju in o povojnem bolehanju za naduho. Čeprav je bila trdna in navajena hudih preizkušenj, je vojno in ubijanje nedolžnih obsojala z vsemi svojimi močmi. Tinca matere nikoli ni slišala govoriti neprimernih ali bogokletnih besed. Ko pa je bilo govora o vojni, je mati brez slabe vesti in brez strahu pred grehom glasno izrekla: »Prasci, ki so ukazali pobivat nedolžne ledi!«

Možak je želel materi še več povedati, prav vseh podrobnosti se je spomnil. Našel je vse tovariše iz jarka, opisal, od kod so bili, pojasnil vse komande, ki so jih prejeli od avstrijskih oficirjev, navedel dneve najhujših bitk, vse zmage in umike. Matere vse to ni zanimalo, edino, kar je bilo zanj pomembno, so bili ljudje, katerih stokanje je slišala že kilometer pred vojaško bolnico v Gorjanskem.

»Mormo jt,« je zaključila težek pogovor. Napotila se je še do hiše na robu kotline.

»Vzamte še tu nomalo fig in grozdje, de grem damu,« je skoraj obupano ponudila že rahlo ovelnelo sadje. Brez tehtanja je fige in grozdje preložila v pleteno košaro in prejela le nekaj drobiža. Na hitro se je poslovila.

Zdaj ju je čakala pot domov. Najprej do roba planote, nato navzdol. Ustavili se bosta pri kapelici in v kovinski nabiralnik na vratih spustili kakšen čentežim. Mnogo je bilo stvari, za katere sta se imeli zahvaliti, še več pa je bilo prošenj, za katere sta prosili uslišanje.

Nekatere narečne besede, Gorjanom morebiti nerazumljive:

šentiž – predalnik, ladle

šplitar – granatni šrapnel (delec granate)

vrstil – tako je neko rastlino na čavenskih senožetih imenovala starejša ženica, ki je nosila sadje na Goro; morebiti se bo te besede kdo od bralcev spomnil

---

 primorje

nove knjige

HOJA ZA BESEDO ... ... PO POTEH DEŽELE!

Franc Černigoj

Ob slovenskem kulturnem prazniku, v letu 2011, bo izšla nova knjiga, na kateri bo podpisan Franc Černigoj. Objavljamo uvod vanjo.

Gorjani smo že od kàdi hodili na rob Gore in zrli v širono dolino pod sabo. Kazala se nam je daljna in bogata, vedno zelena, tudi ko je bil na Gori sneg. Sanjali smo o njej, po njej hrepeneli in zrekli smo ji Dežela.

Pred leti smo ustvarili zgibanko **Gora nad Deželo**¹ in v njej svetu in sebi razkrivali Goro – od Čavna tja do nanoškega pogorja in še naprej, do skrivnostne gozdnate Hrušice. K njenemu velikemu uspehu je zagotovo pripomogla žlahtna Beseda – v obliki ljudskega izročila, ki je bogato vtkana v pot od začetka do konca popotovanja po Gori. In sem pomislil – Beseda je tista, ki ima v sebi stvariteljsko moč, ki je topla in živa, ki po njej prepoznaš človeka! Poromajmo za njo še po Deželi!

In smo stopili na pot – iz Ajdovščine mimo mogočnega hrasta pod Ustjem in naprej **po Vrtovčevih poteh**: skozi Dolenje, čez Planino mimo Gaberja v Šmarje; v Vrtovčah smo skrenili na Brje in se spustili dol k živi vodi, k šumljavi Vipavi. Od tod mimo Sela in Batuj proti Črničam in Ravnam – **po starodavnih poteh pod Čavnom** na Sveti Pavel in skozi Podgoro v Vrtovin; in dalje in dalje skozi Kamnje in Skrilje v Stomaž; potlej mimo Dobravelj, Ceste in Križa skozi Lokavec in Gorenje k izviru Hublja. Pa še skok v Šturje in že smo se ustavili na mostu čez Hubelj, na meji med deželama Kranjsko in Goriško: in zrli v hudourni vodo pod sabo, ki že vekove odnaša čas in nas ... In zazdi se nam, da iz deročega Hublja slišimo glas ajdovskega originala izpred pol stoletja, Edžota: v rumenih žametnih hlačah; v srajci, zavezani na vozeli; z rdečo ruto okoli vratu in s širokim slamnikom na glavi, kako govori vodi in sebi: »Ol rajt, fajn, življenje teče ...«²

In kdo vse nam je na tej bogati in prelestni lepote polni poti delal družbo? Številni pripovedovalci in zapisovalci so nas spremljali od kraja do kraja, iz hiše v hišo. Poiskal sem jih med dijakinjami in dijaki profesorja **Janeza Dolenca**³ iz Tolmina ter med učenkami in učenci OŠ Dobravlje, ki so v šolskem glasilu Čaven, pod mentorstvom učiteljic **Ksenije Trebovc** (šol. l. 1986/87, 1993/94;

1 Gora nad Deželo; avtor besedila in vsebinske zasnove: Franc Černigoj; oblikovanje: Silva Karim; Občina Ajdovščina (TIC Ajdovščina), 2009

2 Gora nad Deželo; avtor besedila in vsebinske zasnove: Franc Černigoj; oblikovanje: Silva Karim; Občina Ajdovščina (TIC Ajdovščina), 2009

3 Prof. Janez Dolenc, dolgoletni učitelj materinščine na učiteljski šoli v Tolminu ter kasneje na tolminski pedagoški gimnaziji; s pomočjo dijakinj in dijakov zbral neprecenljivo ljudsko besedno gradivo, ki je objavljeno v več knjigah; del na našem koncu zapisanega in še neobjavljenega gradiva nam je nesebično dal na razpolago za objavo.

1994/95) in **Metode Logar Jug** (šol. l. 1996/97) objavljali dragoceno ljudsko besedno gradivo. Hvaležen sem jim jaz, hvaležni jim bodo bralke in bralci, zdajšnji in tisti, ki pridejo za nami. In na tem mestu ponavljam, kar sem zapisal že v Javorovem hudiču⁴:

» ... Naj nam bo vsem v zadoščenje, da smo iztrgali gotovemu izginu marsikateri drobec duha naših prednikov.«

---

4 Franc Černigoj: Javorov hudič, Kmečki glas, Ljubljana, 1988

---

nove knjige

KRATEK ZAPIS O PROZI

BOJANA BIZJAKA

Ivana Slamič

Bojan Bizjak, rojen 1959 na Predmeji, je letos novembra v Lavričevi knjižnici v Ajdovščini predstavil svojo enajsto prozno knjigo – roman **Brihtanija**. Do danes pa je izdal tudi šest pesniških zbirk. Tako obsežen ustvarjalni opus, objavljen v komaj dvanajstih letih, bi zahteval natančno analizo, primerno za druge in drugačne publikacije. Moj namen je zapisati le nekaj bralnih vtisov, saj sem nekaj njegovih del predstavljala, kakšno jezikovno pregledala, romanu Za ograjo pa napisala spremno besedo.

V slovenski virtualni bibliografiji spoznavam, da je Bizjak začel v revijalnem tisku objavljati 1989. Najprej v Primorskih srečanjih, potem v Dialogih, Apokalipsi, Fontani in v Otočjeo. Bralci Latnika in Prepiha so vsak mesec prebirali njegova razmišljanja o pametnih in nespametnih dogodkih v našem malem svetu in razumljivo je, da je želel svojo literaturo objaviti tudi v knjižni obliki. Prvo pesniško zbirko Skrivnost, sam pravi poskusno, mu je izdal Marjan Kobal, nato je pri založbi Aristos iz Ajdovščine (Edo Pelicon) izšla 1999 pesniška zbirka Tihoba, 2001 pa knjiga kratke proze Besedovanja. Društvo Wada, tudi iz Ajdovščine, mu je 2002 izdalo zbirko pesmi Jutrice. Do leta 2008 ni izšlo v knjigi nobeno delo več. Potem pa pravi vulkan: prozna dela Skala, Hruška, sicer že prej objavljena v Kmečkem glasu, Tkivo časa, Še ene sanje, Za ograjo, Iskanja, Pisma, Kaplje časa, Koraki v megli in Brihtanija ter pesniške zbirke Steklovina juter, Veter sanj, Zarodek časa in Nihaji juter.

Ko je Aldo Černigoj predstavljal v Lavričevi knjižnici svojo knjigo kratke proze Po dnevu noč: drugi pa grejo naprej, je Bojana Bizjaka ogovoril z »nadarjen pisatelj«. Nadarjenost, zaradi nje (morda) tudi kvaliteta, je premalo, da bi v Sloveniji pisec lahko objavil svoje delo pri uveljavljeni založbi. Ob tem velja sprejeti tudi misel pokojnega pesnika Nevina Birse iz Branika, ki je v pogovoru z avtorico tega zapisa (tudi v Lavričevi knjižnici) dejal, da bi moral biti avtor menedžer, sposoben prodajati samega sebe in svoje blago po tržnih zakonitostih in biti vpet v različne izdajateljske skupine. On tega ni znal (in ne hotel). Morda to velja tudi za Bojana Bizjaka. Prav roman Brihtanija, ki je izšel pri založbi Ved, pa ima vsaj to možnost, da pride v slovenske knjižnice in tako do bralcev. Pomembno je tudi, da so primorske knjižnice letos vključile njegov roman Za ograjo v seznam knjig akcije Primorci beremo.

Zanima me najprej dogajalni prostor njegovih del: planota, ki jo prepoznavamo kot Goro, Trnovski gozd, majhno mesto ob reki, ki je lahko enkrat večje, drugič manjše, odvisno od tega, koliko prostora potrebujejo Bizjakove literarne osebe, Kras ali njegovi obronki, obmorska pokrajina, veliko mesto, ki ga prepoznavamo kot Ljubljano, kljub temu, da ni vedno imenovano. Dogajalni prostor pa tēm njegovih del ne določa. V tem se razlikuje od svojega predmejskega rojaka Alda Černigoja. Morda sta si najbližje v kratki prozi: literarne osebe Alda Černigoja v knjigi *Po dnevu noč* so starejši intelektualci in polintelektualci, zaposleni večinoma v upravnih službah manjših in večjih mest, odtujeni sebi in drugim, iščoč odgovore na vprašanja, ki si jih niso nikoli postavljali, a se morajo z njimi soočiti, z vprašanji in morda celo odgovori. Bizjakovi liki v kratki prozi so ženske, delavke v mestni tovarni, kjer se zasvojijo z lepilom, mlade ženske različnih poklicev, ki hočejo izbirati način življenja in moške, moški okrog tridesetih mnogih poklicev in stopenj izobrazbe, ki iščejo smisel svojega bivanja, zaposleni in brezposelni, pred vrati zasilnega izhoda, če uporabim konec kratke zgodbe *Izhod* iz knjige *Tkivo časa*. Umetniki vseh vrst, popoldanski filozofi, naveličanci v sladodnem vrtu, kolesarji, ljudje z obrobja, drugačni, mnogokrat slepci. Tiste Gore, ki živi v delu Alda Černigoja *Večer pri Maticavih*, pri Bizjaku ni. On je ves v sedanjosti in prihodnosti. Gora pa je, ne glede na dogajalni čas njegovih del, pokrajina, ki ga je zaznamovala. Ne mara, da bi govorili o njej kot o popku sveta: in vendar je maternica njegovega miselnega in čustvenega življenja. V romanu *Brihtanija*, ki se dogaja leta 2945, jo idealizira kot zadnji čist in morebiti človeški prostor v tehnološko prerazvitem svetu. Enako v romanu *Skala*. Obe deli sta na poseben način povezani, tudi s temo samomora, obe se dogajata na planoti, v obeh je ohranjen avtorjev skoraj praspomin na svet, ki izginja: v *Skali* lastnik luksuznega hotela, kjer je možno načrtno in po svoji volji umreti, nostalgичno obiskuje podirajočo se rojstno hišo, zrači, hodi po sobah, išče v spominu svoje otroštvo. V *Brihtaniji* vzbujajo upanje ljudje, ki so drugačni, ki živijo svoje pravo notranje življenje zunaj oblastnega sistema grofije. In znajo najti pot drug do drugega prav zaradi svoje drugačnosti. Grofov lovski čuvaj je po dožemanju sveta zelo podoben slikarju, ki se je v roman *Skala* umaknil v gozd, kjer lahko ustvarja svoje podobe. Z Goro, pokrajino, je najbolj povezan roman *Za ograjo*, v katerem deček, ki je med šolskim letom v internatu za slepe in slabovidne otroke, hrepeni po prostranstvih zelenja, po širokih cestah brezmejne svobode, čeprav so stezice, po starem očetu, materi, očetu in bratu, po soncu, ki sije v tem svetu drugače. Rojstna pokrajina je za otroka prispodoba sreče, širjave, živosti življenja, uresničuje se s sanjsko vožnjo s kolesom, ki je pravzaprav letenje prek dreves in zelenih jas. Planota je za Bizjaka arhetipska podoba bivanjsko čistega sveta, raj, iz katerega se je moral človek zaradi svojih in tujih odločitev izseliti in je tujec v drugem in drugačnem svetu, ves čas pa išče smisel svojega bivanja.

Bizjak je odličen pripovedovalec zgodb, ki jih zna zelo dobro zaplesti in razplesti. To se zgodi že v njegovem prvem romanu *Pisma*, v katerem osamljena mlada mornarjeva žena zahrepeni po ljubezenski igri in piše avstralskemu Slovincu, avtorju ženitnega oglasa. Njena laž ga zbliža z drugo žensko in ljubezen ga pripelje domov. Zaplet je v maniri psihološke shriljivke, iz katere se junak rešuje z alkoholnimi hlapi, ki jih smiselnost ljubezni uniči.

V romanu *Še ene sanje* znanstvenik genetik Ferdo Robida razvija novo zdravilo, ki bo povečalo moško potentnost. Ob tem nastane teorija o ohranitvi slovenske človeške vrste, ki spominja na nacistični program »lebensborn«, na materinske domove, v katerih so ženske rojevale otroke, ki so jih spočeli najodličnejši člani SS. Ko ga vlada povabi v tajno komisijo, ki naj bi se ukvarjala

s slovensko nataliteto, ugotovi, da sta programa enaka. Iz zmedenosti lastnega finančno dovolj zanesljivega življenja, a čustveno mrtvega, se rešuje z osvajanjem mladoletnic, starih kot njegova hči, z alkoholom. Roman se zaključí s pijanskim delirijem in blebetanjem »še ene sanje«. Še ene sanje pa so dvojne: poti iz zapletenosti njegovega v malomeščanstvo vpetega življenja ni, ni pa je tudi iz sanj v nacionalizem in čistost rasnega podalpskega življa usmerjene mlade države. Posebnost Bizjakovega pisanja je mešanje žanrov. Za nobeno njegovo daljše delo ne moremo reči, da je ali ljubezenski ali znanstvenofantastični roman ali kriminalka. V vseh se prepletajo značilnosti trivialnega in tega, kar imenujemo visoka literatura, zaradi česar avtorja lahko umeštimo v sodobne tokove slovenske proze. Filozofska razmišljanja se dogajajo v območju srhljivke, groteska se povezuje z lirskimi opisi narave in ženskega telesa, skoraj pornografski in zelo natančni opisi različnih stanj ljubljenja so prekinjeni z romantičnim doživljanjem ljubezni. Prav roman Brihtanija je prava žanrska zbirka: dogajalni čas (leto 2945) obeta znanstveno fantastiko antiutopičnega tipa: življenje, v katerem ni treba skrbeti za svojo eksistenco, ljudi poneumlja in spreminja v zdolgočasene uživače, ki se niso sposobni upreti nikomur, ne grofu in ne samim sebi. Temeljni pripovedni način je blogerski. Kramljanje z bralci, zapisovanje najbolj podrobnih dogodkov, ki jezikoslovca Bobinskega ali vznemirjajo ali samo čudijo. Komentiranje vseh dejavnosti glavnega junaka, čudenje nad majhnostjo Brihtanije v primerjavi z Normundijo, od koder Bobinsky prihaja, se kaže tudi v jeziku in (pre)pogosto uporabljeni besedi posebno. V delo vključuje filozofske razprave, dramolet, ki je prav gotovo predolg, zato izgubi svojo satirično ost, pravljico, ki je bolj parabola v svetopisemskem načinu in zgodba o starki, ki skrbi za ptice in svojo ljubezen do njih, do drugačnih bitij, ki bi lahko bila tudi človeška, prenese na otroka. Prav pravljica Taščica in starka je sporočilno središče romana. Odhajajoča osamljena ženska prenaša na tujega, sosedovega otroka samo s svojim ravnanjem in odnosom do živega temeljni življenjski nauk: ni drugačnih bitij, so samo živa bitja in vsa živa bitja zmorejo živeti v odrešujoči povezanosti, če le hočejo, če so se sposobna odpovedati navlaki potrošništva in uživanja. Čeprav sem opozorila, da je Bojan Bizjak mojster zgodbe, najneverjetnejših in bolj verjetnih zapletov, ki bralca potegnejo vase in hoče spoznati njihov razplet, zgodba sama, fabula, pa se najbolj razvije prav v romanu, kot bralka njegovih del najzvesteje sledim kratki prozi, zbrani v knjigah: Besedovanja, Iskanja, Koraki v megli, Tkivo časa in Kaplje časa. Zadnjima dvema se bo pridružila v naslednjem letu tretja Prah časa in vse tri bodo oblikovale trilogijo različnih časov in prostorov.

V prvi knjigi kratke proze Besedovanja so dela, ki bi jih lahko še označili za novele. Bralca pa literarnozgodovinske oznake običajno ne zanimajo, s tem se ukvarjajo teoretiki in učitelji. Vendar je treba zapisati, kaj kratka zgodba je, zgolj približno, in v čem se razlikuje od novele, to oznako bolj poznamo. Novela je krajše literarno delo, junak je karakteriziran, pisatelj ga označi, dogajanje je zunanje motivirano, največkrat je delo napisano v tretji osebi, ima predzgodbo, ki jo v delu izvemo, sporočilo je zaključeno. Kratka zgodba je resnično kratka (Andrej Blatnik pravi, da celo samo eno poved), osebe se kar pojavijo in kar odidejo, dogajanje ni realistično, predzgodbe ni, povzetka zgodbe ni, zapisana je hitro, kot utrinek, je nadomestek za pesem, lahko bi rekli videozapis v prozi, videoklip. Konec je odprt. Prav zato, ker konec zgodbe ni zaključen in dokončen, lahko bralec po branju sam ustvarja naprej in spleta svoje lastno nadaljevanje prebranega. Pripovedno gledišče je največkrat prvoosebno, mnogokrat je uporabljen notranji monolog. Resnična vladarica kratke zgodbe je domišljija, ki se razmahne, dobi polet, avtor se ji

popolnoma preda. Vzpodbuda za nastanek je tudi ena sama misel, utrinek ali droben dogodek, ki pisca vzpodbudijo, da sede in takoj zapiše. Napisana je na dah. Kot v videu se celota sestavlja iz delčkov (postopek je opisan v romanu *Še ene sanje*, v katerem hčerini fant razlaga Ferdu Robidi idejo glasbeno likovne dramske inštalacije.)

Vse zgodbe zbirke kratke proze *Tkivo časa* se dogajajo v urbanem okolju malega mesta ali nekega večjega mesta, kjer vozijo primestni avtobusi, v blokkih, sobicah, na primestnih vrtovih. Junaki se sprašujejo o smislu lastnega bolj ali manj navadnega, običajnega, zavoženega življenja, nanj pristajajo, se upirajo, a ne popolnoma zares, ker sami vedo, da se bodo jutri slabo prespani, mačkasti, pobruhani zbudili za še ene sanje – če kar navežem na roman. Glavne osebe so v 32 zgodbah od 34 moški, dvakrat ženska. V moških zgodbah ženska ilustrira moško dogajanje, v ženskih zgodbah je narobe. Ne glede na umestitev v razdelek pa jih povezujejo sanje, ezoterična razmišljanja, erotične sanje, trenutni izbruhi podzvesti in ponovno potlačanje prsti, iz katere rastejo naši strahovi, drobne obsesije, ki si jih priznavamo, še raje ne, in nasprotje socialnih stanov, le opisano, pokazano in ne uporabljeno za razreševanje bivanjske stiske oseb. Le kot dejstvo. Tako je.

Kratka zgodba pa mora biti tudi jezikovno zgoščena. Pisatelj si ne more privoščiti kramljanja, ker mu sicer zmanjka prostora za zgodbo. Vsaka beseda mora biti na svojem mestu, bralec hitro odkrije, kje je avtor premalo urejen, kje gostobesednost ni več v službi pripovedi. In take so kratke zgodbe, ki jih obeta *Prah časa*. Dve, *Kristali neba* in *S-prehod*, sta bili objavljeni v zadnji številki *Primorskih srečanj* (november 2011 za leto 2008). Obe in druge iz zbirke opisujejo navidez nepomembne dogodke s pomembnim in simboličnim sporočilom. Liki so naši sosede v malem mestu, iščoč svoj bivanjski smisel, ne da bi mi to vedeli, ker živimo drug mimo drugega. Bizjakove zgodbe so svojevrstno voajerstvo, z bliski osvetljen trenutek v življenju navadnih ljudi. V kratki zgodbi *Vrba* se ponovi razmišljanje o samomoru iz romana *Brihtanija*, Rdeči šal je odličen opis srečanja dveh nekdanih prijateljev v psihiatrični ustanovi, kar je izhodišče za pregled življenja prvoosebne pripovedovalca.

Bizjakovi liki v kratkih zgodbah večinoma govorijo zborni jezik, v posebnih situacijah, ker literarna oznaka tako zahteva, tudi sleng ali pa neko splošno obliko pogovornega jezika. Narečja ne poznajo. Pisatelj se v kratkih zgodbah mora odpovedati svojim jezikovnim inovativnostim, ki jih bralec, navajen drugačnih pravil besedotvorja, težko sprejema. Manj je medmetnih komentarjev, več je preciznosti, jezikovne natančnosti, ki jo najdemo sicer tudi v vstavkih v romanih, na primer v pravljici *Taščica* in *starka*. Prav izumljanje novih besed, tujih jezikovnemu prostoru Gore in tudi *Doline*, v *Brihtaniji* ga opravičuje z arhetipskimi podzavestnimi usedlinami v možganskih vijugah jezikoslovca Bobinskega, je morda tisto, kar bi Bizjak pri čiščenju svojih besedil in njihovi končni pripravi za objavo moral (ne popolnoma) opustiti.

Svoje razmišljanje sem nasloвила *Kratek zapis o prozi Bojana Bizjaka*. Bizjak pa je tudi pesnik, ki svoji poeziji sam odvzema pomembnost, saj pravi, da pesmi nastajajo vmes, med enim in drugim proznim delom. Kot nabiranje moči za večje in napornejše delo. A pesnikom ne gre vsega verjeti: ne glede na to, kdaj in kako nastajajo njegove pesmi, so pomemben del njegovega ustvarjanja. Izjava razkriva samoironijo, ki je tudi pogosta sestavina njegove poezije. Najpogostejša tema njegovih pesmi je ljubezen. Z njo je pesnik živ (že v *Jutricah*), brez nje umira, ob tem pa natančno ve, da je ljubezen iluzija. Vendar otroško verjame, da lahko spremeni oba, njega in njo. Bizjak razvršča svoje pesmi v zbirkah v dva razdelka, v prvem je poudarjena ljubezenska izpo-

ved, v drugem bivanjska, ki pa se na ljubezensko navezuje. Resignacija prvega razdelka, rojena iz spoznanja, da je telo dano za dušo, da je samo posoda duše, duša pa zida hišo, dom, prostor bivanja, tudi ljubezen in telo samo, se v drugem stopnjuje v ironijo in samoironijo: pesnik je del tega neobčutljivega in vase zaverovanega sveta, iz njega se ne izvzema, proti njemu protestira, a ga z ničemer ne spreminja, ker ga ne zna ali tudi ne zmore. Vse zapisano velja tudi za pesmi v zbirki *Veter sanj*, le da se samota stopnjuje, da sta onadva, ki bi morala biti eno, vedno bolj molčavca, oddaljena drug od drugega, ukinjajoča pristno vez med njima, zato se, namesto v sonce, vedno bolj potapljata v sivino. Veter odnaša sanje, ki so glasniki hrepenenja. Če pa so sanje, po Lacanu, neživetje sveta, pesnik dobro ve, da se mora s svojim lastnim absurdom spopasti sam, tukaj in zdaj. Čista izpoved v svobodnem verzu v prvem delu, ritmično bogata skoraj proza v drugem razdelku katerekoli zbirke prehaja v zgodbo, pripoved, utemeljevanje življenjskega pravila in od pesmi do kratke proze je samo še stopinja. V njej je Bizjak (od slovenskih založnikov prezrti avtor, samohodec, skoraj Don Kihot) pravi mojster.

nove knjige

Rafael Terpin: **IDRIJSKE HIŠE**¹

Franc Černigoj

Z idrijskim koncem smo bili Gorjani (in smo še) močno povezani: do neke mere eksistenčno in tudi duhovno. Čez vrhove Trnovske planote – čez Golake, mimo Sorteža in čez sedla med vrhovi tam na otliski strani so vodile močno shojene poti na Idrijsko: proti Hudemu Polju čez Mrzlo Rupo v Trebušo in na Vojsko; proti Krekovšu in skozi Tisovec proti Idrijski Beli in naprej v Idrijo. Shodili so jih, te poti po prelepem divjem svetu, gozdni delavci, oglarji, lovci, raubšici, prekupci, mešetarji in pastirji. V prejšnjih časih so idrijski svet z Goro povezovali tudi cesarsko-kraljevi gozdarji in lovci, ki jih je službena pot od ondod pripeljala k nam – če omenimo le gozdarja in lovskega pisca Josipa Plesničarja, ki je bil iz Idrije premeščen na Otlico; gozdarsko družino Močnik, ki se je s Krekovša preselila na Čaven; in še Franca Žnidaršiča (Franceta Starovaškega), ki je kot profesor služboval v Idriji in kasneje v Gorici, s Trnovsko planoto pa je bil povezan z vso svojo bogato dušo, saj je tudi avtor znamenitega odrskega Laskarja. Seveda je Gorjane v Idrijo vabil in marsikaterega tudi zvabil idrijski rudnik.

Pred kratkim je v Idriji izšlo dragoceno delo z naslovom: **Idrijske hiše**. Obsežna in imenitna knjiga je to, po njej listamo s čudenjem, občudovanjem in spoštovanjem: kapo dol, učitelj, risar in slikar, pisec in svečenik Narave, **Rafael Terpin!** To je izjemno dragoceno delo, z zapisi o 323-ih starejših stanovanjskih stavbah, upodobljenih na 423-ih risbah! »*Narisane hiše in seveda pisni podatki o njih v bistvu govore o življenju stare Idrije: o vrtičkarstvu, o prišlekih z vasi in njihovem vključevanju v družbo, o stanovanjski stiski, o revščini, o skromnosti, o praznikih, o boleznih in epidemijah, o prezgodnjem hiranju in umiranju, o vdovah, o naravnih danostih idrijske kotline, o Idrijci ...*« (Str. 11)

¹ Rafael Terpin: *Idrijske hiše*; Monografija o idrijskih stanovanjskih hišah (323 hiš na 423 risbah, svinčnik; avtor risb in besedil: Rafael Terpin; Idrija, 2011)

Seveda se bo kdo vprašal, kako da knjigo predstavljamo v Gori. Tudi zaradi vsega, na začetku navedenega. In ker vemo za povezanost Gore in idrijske kotline, v knjigi z radovednostjo iščemo sledove te povezanosti – in jih seveda najdemo ...

Na strani 146, pod risbo hiše z imenom Bratina, najdemo ta zapis:

»1897 – Tega leta je hišo in svet poverbala mladoletna Tončka (11 let). Za varuha je bil določen oče Janez (Johan). O njem vemo naslednje: bil je čevljar z Angelske Gore (Otlice). Kupil je najprej Mekanejce v Kanomlji, jih prodal in se preselil v idrijske Riže. Imel je precej sveta (danes bloki na Vojskarski). Bil je dvakrat poročen, s prvo ženo je imel 11 otrok, z drugo pa 6. /.../ Leta 1909 so se Bratinovi preselili v Ta usrano gaso (danes UL. Sv. Barbare) ...«

In še, na strani 363 preberemo: *»1880 – Med stanovalci hiše Pivk pade v oči predvsem osemčlanska Bizjakova družina. Za rudarja Andreja Bizjaka stoji, da je v Idrijo prišel z Otlice ...«*

Tako je ta obsežna monografija zanimiva tudi za Gorjane.

In naj še pripišem: V prejšnjih časih so prvo nedeljo v septembru Idrijčani množično prihajali na našo šagro, in to največ kar 'k nogam', torej peš – iz idrijske kotline gor k nam, po shojenih poteh čez sedla med vrhovi Trnovske planote ...

---

nove knjige

Dario Villani: **TRIBARVNA ZAPONKA ZA KRAVATO**

Albin Krapež

Življenje in spomini Goričana, državljana sveta

(Il fermacravatta tricolore, Vitta e ricordi di un Goriziano cittadino del mondo)

Dario Villani, roj. 1924. leta v Gorici, je svoje otroštvo preživel tudi na Predmeji. Njegov oče Rodolfo Villani je bil namreč v letih 1932 do 1939 upravitelj Gozdnega gospodarstva s sedežem na Predmeji in družina je tu preživljala šolske počitnice (od junija do septembra). Oče Rodolfo Villani je diplomiral iz gozdarstva na Dunaju, doma je bil z Trentinskega (Trento). Njegov priimek Groblechner je bil po prvi svetovni vojni spremenjen v Villani. Napisal je štiri knjige o lovstvu in lovskih veščinah, ki jih je opremil s skicami. Za ponatis teh knjig je poskrbel letos sin Dario. Predstavitev je bila v nabito polni dvorani Pokrajine v Gorici, saj predstavljajo te knjige učbenik za lovce. Brat Bruno, ki je bil pet let starejši od Daria, je umrl star komaj 47 let, takoj nato še oče. Dario se je z mamo preselil v Gorico, kjer še danes živi v vili, polni spominov in prelepih izdelkov, ki jih je ustvarila mama, ki je doživela visoko starost.

Tega lucidnega in šarmantnega gospoda, ki je zelo družben, ki je ljubitelj narave in živali, sem spoznal ob sodelovanju Lions klubov (Lionisti delujemo v veliki mednarodni humanitarni organizaciji). Nanj me je opozoril ob izdaji njegove avtobiografije prof. Aleš Nemec, ki je tudi poskrbel za prevode dela knjige, ki se nanaša na Predmejo. Navezala sva stike, povabil sem ga na Predmejo, kamor je prišel z velikim navdušenjem, mi pripovedoval o vsaki stezici, ki mu je

ostala še v spominu, o svojih slovenskih vrstnikih, posebno o druženju z Mundotom Porobanovskim, mojim stricem. V avtobiografiji opisuje svoje življenje, življenje lovca in gozdarja (tudi on je doštudiral gozdarstvo), safarista in svetovnega popotnika. Vsekakor je njegovo življenje pestro in zanimivo in tako živi tudi dandanes.

Povprašal sem tudi domačine s Predmeje, ki so družino Villani osebno poznali, ali pa so jo poznali le iz pripovedovanja, in so mi povedali takole:

Ivanka Černigoj (Ivanka Brusova) mi je povedala, da so pri Rodolfu Villaniju delali bratje in oče in da jim je vedno pošteno plačal in da so bili vedno zaposleni.

Darjo Černigoj (Darjo Izelkn) se spomni iz pripovedovanja staršev, da niso bili slabi ljudje in so skrbeli za zaposlitev Gorjanov.

Mirko Bizjak (Polhov) se spominja, da je prav Rodolfo Villani „naštimal fuzbal plac“ za otroke, da je skrbel, da je bila cesta iz Ajdovščine po Čavnu dobro vzdrževana; posebno skrb pa je namenil lovskim stezam, ki da so jih tudi oblagali z mahom, da je bila hoja manj slišna. Skrbel je tudi za to, da je delo dobilo čim več Gorjanov. Plačeval je pošteno in redno.

Poglejmo, kako je kot deček, pred več kot 50-imi leti, videl Predmejo in življenje Gorjanov Dario Villani:

„Poleti, od leta 1932 do 1939, je bil poletni sedež gozdne uprave prenesen na Predmejo, na Trnovski planoti, v občini Dol Otlica.

Na Predmeji je bil glavni sedež uprave velikega gozdnega kompleksa na Dolu, ki se je raztezal na planoti na približno 6000 hektarih. Naselje sta sestavljali dve veliki hiši, v eni je bil upravitelj, v drugi so bili uradi in stanovanja osebja. Od tam, na nadmorski višini 800 m, v smeri proti vzhodu je bila ob gozdu cela vrsta zaselkov oziroma raztresenih kmečkih hiš.

Prebivalci so bili v celoti Slovenci, preživljali so se iz skromnega pridelka, ki ga je nudilo gorsko

Na fotografiji: Predmejo v letih 1932 do 1939

Fotografija je last Daria Villanija

Na fotografiji: Oče Rodolfo in sinova Bruno in Dario

Fotografija je last Daria Villanija

poljedelstvo, poleg tega so si pomagali, včasih tudi nezakonito, z lesom iz bližnjih gozdov, za vzdrževanje svojih hiš, za kuhanje in kurjavo, za skodle za kritino streh ter z gozdnimi plodovi in divjačino. Pri vseh teh postranskih dejavnostih je bil najbolj razširjen divji lov, s katerim so se ukvarjali predvsem iz prehrambnih potreb.

Po prvi vojni si niso povsod povsem opomogli. Na tem območju je bila oživitev zelo počasna; ni bilo delovnih mest in tudi gozdni upravitelji niso bili ravno odlični, v tem smislu, da so bili sicer dobri državni uradniki, ki so dosledno spoštovali pravila, ki pa odsvetujejo prehudo vnemo na delovnem mestu, kajti kdor dela več, več greši, in kdor dela manj, manj greši.

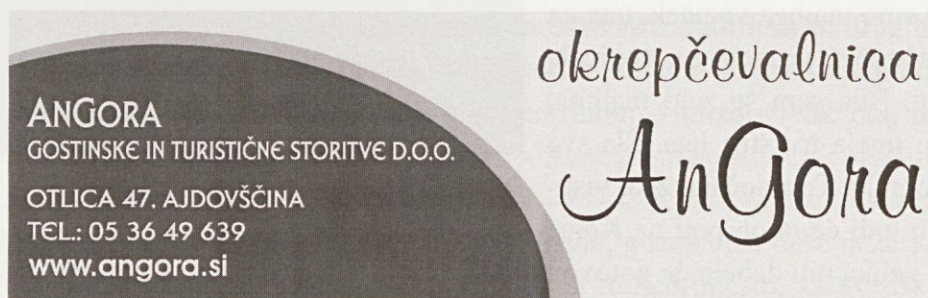
Leta 1932, ko je moj oče prišel na Predmejo, je bilo gospodarsko stanje tragično, zdravstveno stanje pa pošastno, razširjena je bila tuberkuloza.“

Pa še to: „Nabiranje gob nam je na Predmeji nudilo zabavo in razvedrilo (*Boletus edulis* – jurček in *Cantharellus cibarius* – lisička), to me je vedno veselilo in me veseli še na starost. Takrat je bilo ogromno gob, saj jih Slovenci niso jedli.“

Kako se časi spreminjajo ...

„Kot sem že omenil, sem se na Predmeji družil z več slovenskimi fanti, ki so bili bosí in brez srajc. Nemogoče jih je bilo pripraviti do tega, da bi nosili čevlje ... Vedno so bili bosí, ljubili so zrak in svobodo in se niso bali ostrin.“

Dario Villani je en izvod svoje knjige podaril Društvu Gora in vredno jo je prebrati.

narava

TISA (TAXUS BACCATA)

Elvica Velikonja

Zima se še niti dobro začela ni, jaz pa že sanjam o zvončkih v Lozi, o trobenticah in jetrnih ob Srednječavenski, o prstnikih, volčinah in sviščih na Bevrce ... Daleč je še pomlad, ne bom je čakala v hiši. Stopim do Senke in Benjota – v Kozje steno gremo. Za Rupo se splužen del ceste konča in korajžno zagazimo v komaj zapadli sneg. Eden je šel pred nami in za njim je ostala ozka gaz, se pa vseeno udira do kolen. Snega je več in več in na vrhu prvega vzpona gaz zavije v desno. Zdaj že vemo – Kozje stena nas danes ne bo vide-la. Morebiti pa pridemo do tise ...

... Mimo tiste tise smo šli v Kozje steno že ničkolikokrat, z njo smo si že dolgo »na ti«. In že ničkolikokrat sem Senki in Benjotu pravila, kako sva šla po tej poti s tatom. Imeli smo majhen voziček, tata ga je vlekel navkreber, jaz sem pa stopicala zraven njega. Bila sem še zelo majhna, mogoče sem imela tri, štiri leta. Šla sva po rante za ograjo. Tisa dočaka zelo visoko starost, in tudi če ta ob poti na Kozje

Na fotografiji: Tisa

Foto: Elvica Velikonja

steno ni niti velika niti debela, je gotovo takrat že rasla tam. Tudi ni to kako lepo raščeno drevo. Zdi se, kot bi jo sneg leto za letom tiščal k tlom, bori se pa tako, da iz pleglih in nalomljenih vej poganja nove poganjke, nova majhna drevesca. Tak način razmnoževanja, poleg razmnoževanja s semenom kajpak, ni za tiso nič nenavadnega. Pred nekaj leti je Benjota zamikalo, da bi jo imel tudi doma. Skopal je eno majhno drevesce in zdaj prav lepo raste pred našo hišo. Lani sem na njej prvič videla lepe rdeče jagode, bolj pravilno – z lepim rdečim ovojem (arilusom) obdana semena. Od takrat tudi vem, da je naša tisa ženska rastlina. Tisa je namreč dvodomna, kar pomeni, da imajo ena drevesa samo moške, druga samo ženske cvetove.

Tisa pred našo hišo pa še zdaleč ni edina tam okrog. Že zelo dolgo mora biti, kar so jih vsadili k hišam Podškolem, Pri Polanci in Podlazmi, saj se vidi, da so to drevesa častitljive starosti. Hiša Podškolem je bila leta in leta prazna, zarasel se je vrt, novi poganjki so prav prekrili deblo tise. Pred dobrim desetletjem so prišli novi lastniki, očistili vrt in posekali poganjke. Tisa zdaj gleda zgodbo nekega novega življenja, nekega novega obdobja, kdove katerega že.

Od leta 1976 je tisa eno izmed dveh v Sloveniji zavarovanih dreves (bodika je zavarovana že od leta 1922). Les tise, ki se odlikuje po trdnosti, prožnosti in lepi temni barvi, je bil cenjen od nekdaj. Ostanki obdelane tisovine, najdeni v Angliji, naj bi bili stari kar 250 tisoč let. Dobili so jo tudi v egipčanskih grobnicah, stari Grki so z njo zastrupljali puščice, Rimljani so iz tisovine delali loke. Kasneje so jo rabili za izdelovanje dragocenega pohištva, še danes pa jo uporabljajo kot podlago lovskim trofejam. Dobro je, da vemo, da je tisa zelo strupena. Nestrupen, menda celo okusen, je samo rdeč ovoj okrog semena. Je pa ta strupena rastlina v zadnjem času zasedla pomembno mesto v zdravilstvu. V njeni skorji in iglicah so odkrili snov – alkaloid taksol, ki zavira rast rakavih celic.

Tisa raste po vsej Sloveniji, največ v bukovih in mešanih gozdovih, a povsod zelo redko. Tudi v Trnovskem gozdu je srečanje z njo izjema, ne pravilo. Največkrat raste v senci drugih dreves, kar je ne moti, saj prav tako cveti in plodi. Tiste na Podrti gori pa rastejo, cvetijo, plodijo in se razmnožujejo v dokaz, da ima rada tudi sončne lege.

---

muzej na predmeji

SKRIVNOSTI GOZDA NA PREDMEJI

Irena Kodele – Krašna

Letošnje leto je Generalna skupščina Združenih narodov razglasila za **Mednarodno leto gozdov**, s čimer so hoteli povečati zanimanje javnosti za gozd. Pomena gozdov se ljudje v resnici vse bolj zavedamo. Nekoč je bil gozd človeku pomemben predvsem zaradi lesa in drugih materialnih dobrin, ki jih je pridobival iz gozda, danes pa se zavest o pomenu gozda krepi predvsem zaradi okoljske vloge gozdov in njihove priljubljenosti med ljudmi – gozdovi vse bolj postajajo tudi prostor za oddih in rekreacijo.

Danes gozd prekriva več kot polovico površine Slovenije, gozdnatost naše dežele pa se še kar povečuje. Tako je Slovenija po gozdnatosti v Evropi na tretjem mestu, za Švedsko in Finsko. Širjenje gozdov pa ne poteka enakomerno po vsej Sloveniji. Površina gozdov se povečuje tam, kjer je gozda že sedaj veliko, medtem ko se v predelih z intenzivnim kmetijstvom in primestnih predelih kljub prizadevanjem po ohranjanju gozdov krčijo že tako pičli gozdni ostanki.

Različnim dogodkom ob mednarodnem letu gozdov, ki potekajo po svetu, se je pridružila tudi naša občina. V sodelovanju s Prirodoslovnim muzejem Slovenije, občino Ajdovščina, krajanji Predmeje in Zavodom Rdeči apolon se je v Domu krajanov na Predmeji postavilo zanimivo razstavo na temo gozda.

Osrednji del razstave zavzema razstava Prirodoslovnega muzeja Slovenije: Skrivnosti gozda. Tu si obiskovalec ob ogledu najprej odgovori na vprašanje, kaj gozd sploh je, spozna različne vrste gozdov in s pomočjo hudomušnih karikatur ugotovi pomen gozda. Velik del razstave je name-

njen »glavnim igralcem«: drevesom kot osnovnim gradnikom in glavni značilnosti gozda; glivam, ki razveseljujejo gobarje, a je njihov izjemen pomen za ohranjanje ravnovesja v ekosistemu našim očem večinoma skrit; živalim, nekaterim med ljudmi priljubljenim, drugim neznanim, tretjim po krivici osovraženim in strah vzbujajočim. Predstavljene so tudi nekatere zanimivosti iz življenja gozdnih prebivalcev ter odnosi med organizmi, ki so pomembni za preživetje vrst ter ohranjanje biotske raznolikosti in vitalnosti gozda. Prisluhnete lahko različnim zvokom gozda,

Na fotografiji: Utrinki z razstave o gozdu na Predmeji

Foto: Irena Kodele - Krašna

interaktivne predstavitve pa ponujajo možnosti za raziskovanje, preizkušanje in kritično razmišljanje ter učenje z izkušnjo. Tako obiskovalci brez truda in z veliko motivacije sprejmejo glavna sporočila razstave.

V »izseku gozda v živo«, ki so ga postavili krajsani Predmeje, si lahko ob pravem drevesu ogledate nekatere znane in manj znane gozdne živali, uživali pa boste tudi ob pogledu na čudovite motive iz gozda, ki sta jih je v objektiv ujela mladi gozdar Damjan Vidic in lovec Tomaž Velikonja s Predmeje. Avtorja fotografij sta prispevala tudi gradivo za kratek film z naslovom Utrinki iz Trnovskega gozda, ki ga je zmontiral domačin Roman Žonta. Premiera filma je bila v Domu krajanov, na dan otvoritve razstave, kulturni program pa so sooblikovale članice Društva podeželskih žena Predmeja in pevsko skupina Bronsine.

Čeprav se mednarodno leto gozdov izteka, bo razstava na ogled tudi v letu 2012. Spremljal jo bo pester program: strokovna vodstva, učne ure z delovnimi listi in delavnice za šole in vrtce, sobotne delavnice ter priložnostna predavanja za najširšo javnost. Zato vas vabimo, da pridete na Predmejo in raziščete skrivnosti gozda.

odkritje spominske plošče

20 LET PO ODHODU

Spominska plošča na podjetju Vibeks d.o.o. na Predmeji, kjer se je v letih 1990 – 91 nahajalo tajno skladišče teritorialne obrambe. Slovesnosti se je udeležila tudi ministrica za obrambo RS, ga. Ljubica Jelušič. Ministrica je bila tudi gostja Društva Gora!

Na Rupi tudi Patria, Garda Slovenske vojske in družabno srečanje veteranov.

Govor Emila Velikonje, ob odkritju spominske plošče:

»Dvajset let ni dolgo obdobje. Je pa to čas, ki lahko iz človeškega spomina izbriše in postavi v pozabo marsikatero dejstvo, zgodbo ali dogodek. Če se za trenutek vrnemo v čase let 1990 – 91, bomo najprej pomislili na vojno za osamosvojitve Slovenije. Res je – bila je vojna. Danes pa je mir in mi živimo v samostojni državi. Ob spominu na vojno večino ljudi prešine misel na tistih deset dni. Mi pa vemo – ni bilo le deset dni. Bilo je več. Mnogo več.

V takratnem času je Postajo Milice v Ajdovščini vodil komandir Angel Vidmar, OŠTO pa jaz sam. Angel je danes z nami in ga lepo pozdravljam. V izvajanju nalog v takrat zelo delikatnih in odločilnih trenutkih za slovenski narod sva dobro sodelovala in uspešno vodila priprave za osamosvojitve Slovenije na prostoru občine Ajdovščina.

Na vsakodnevni srečanjih sva usklajevala aktivnosti in izmenjevala pomembne podatke.

Ker je bila Teritorialna obramba z razorožitvijo onemogočena, je bila 6. septembra

1990 v Ajdovščini formirana Manevrska struktura Narodne zaščite. Organizirana je bila po teritorialnem principu. Poudarim naj, da je bila organizirana v največji tajnosti. Tako je bilo tudi njeno delovanje. Časa za odločitev je bilo zelo malo. Obstajala je velika nevarnost razkritja delovanja s strani KOS JA. Odločitev pa kljub velikemu tveganju ni bila težka, saj je bila to odločitev za Slovenijo. Takrat je veljal rek, da čez dan delamo za zvezne oblasti, ponoči pa za Slovenijo!

Bili pa smo brez orožja. Za začetek je bila s postaje Milice iz Idrije, do tam pa iz Kočevske Reke, pripeljana prva pošiljka oborožitve in uskladiščena na postaji milice v Ajdovščini. Veliko orožja pa smo 'ukradli' kar iz lastnih skladišč. Tako je MSNZ občine Ajdovščina konec septembra 1990 štela že 120 oboroženih pripadnikov.

Zaradi velike koncentracije enot JLA v Ajdovščini in Vipavi je bilo potrebno še posebej dobro organizirati izvidniško – obveščevalno dejavnost. Verjetno ni bilo območja v Sloveniji, kjer je bila gostota enot in število vojakov JA tako velika. Zadeve so se zaostrovale in v jesenskih mesecih leta 1990 smo enote JA v naših načrtih že risali z modro barvo, kar je bil znak za sovražne enote.

Na fotografiji: Z ministrico za obrambo; z mislimi v preteklem dogajanju ...

Foto: Iztok Velikonja

Šestmesečni rok za uresničitev plebiscitarne odločitve Slovencev se je iztekal. Bližal se je junij 1991. Priprave enot TORS in Milice so bile vse intenzivnejše. 25. junija je bila razglašena samostojnost Republike Slovenije. Kako veličastno je bilo slavlje v Ljubljani in kako veličasten je bil 25. junija zvečer pogled na Goro. Povsod, od Čavna tja do Nanosa in po vseh južnih obronkih Vipavske doline, so goreli kresovi. Ljudje so se, čeprav z mešanimi občutki, veselili. Mobilizirani pripadniki TORS in Milice pa smo izvajali nekatere bojne naloge. Ni bilo časa za slavlje, kajti vedeli smo – prišel bo nov dan, prišla je vojna. V vojno smo šli z 470 kosi lahkega pehotnega orožja.

Orožje smo do vojne skrivali v tajnih skladiščih. In eno od teh je bilo tudi tu, v bivšem obratu Iskre, zdaj obratu tovarne Vibeks na Predmeji. Naj povem, da je bilo orožje, strelivo in MES sem pripeljano v največji tajnosti. Takrat je bil vodja obrata Albin Bratina, vzdrževalec objekta pa Zvonko Žonta, ki je orožje po reverzu prevzel od Hieronima Rodmana, pripadnika OŠTO, ki je skrbel za logistiko. Pri pretovarjanju orožja je pomagal še Valter Polanc. To se je dogajalo proti koncu leta 1990. Tu smo skrili 37 zabojev orožja in streliva. Ko smo orožje spravili v podstrešni del proizvodne hale, smo si oddahnili. A kmalu so se mi začeli porajati dvomi. Res je – neizmerno sem zaupal sodelavcem, ki so pri skrivanju orožja pomagali! Res je tudi, da sem bil prepričan, da tu orožja ne bo našel nihče. Pa vendar – tale proizvodni obrat je bil v bistvu obrat JA. V njem se je odvijala namenska proizvodnja, ki jo je nadziral Vojni servis iz Beograda. Kaj pa če bi kdo od visokih oficirjev JA zaslutil, da se tu kaj takega dogaja! V redne kontrole so prihajali vsaj enkrat mesečno.

Nekega dne mi je Zvone omenil, kako se je ustrašil, ko je polkovnik JA zaustavil svoj korak na hodniku in svoj pogled uprl gor v tisto stropno lino. Kot bi slutil, da se tam zgoraj nekaj skriva. Kako predrzni smo bili takrat! Kaj vse smo bili pripravljeni tvegati? A kasneje, v vojni za Slovenijo, se nam je vse to obrestovalo. Tudi take akcije so pripeljale do končnega cilja – do zmage in izгона JA iz Slovenije.

Obeležje, ki stoji na objektu tovarne Vibeks d.o.o., nas bo spominjalo dogodke iz polpretekle zgodovine. Spominjalo nas bo na čas delovanja organizacije Maneverske strukture narodne zaščite, tako razvejane, pa kljub temu skrite takratnim oblastem. Spominjalo nas bo na uspešno sodelovanje med takratno milico in teritorialno obrambo. In spominjalo nas bo na čase, ko se je rojevala naša država, naša Slovenija. Obeležje bo vsem nam spomin in opomin.

Ponosni smo, da smo bili poleg!

Ob tej priložnosti bi se rad zahvalil Benjaminu Vidmarju, direktorju podjetja Vibeks, ki nam je omogočil in soglašal s postavitvijo tega obeležja na njegovem objektu.«

V nadaljevanju prireditve ob 20. obletnici odhoda zadnjega vojaka JA iz Slovenije se je odvijala še proslava v našem šotoru na Rupih. Pred tem je ministrica obiskala društvene prostore Društva Gora, kjer ji je predsednik društva g. Dušan Brus predstavil Društvo in njegovo delovanje. Veliko zanimanja je ministrica pokazala pri pregledovanju knjig z naše knjižne police. Zelo vesela je bila, ko ji je na koncu obiska predsednik podaril zbornik *Mati Gora*. V zahvali je obljubila, da ga bo z zanimanjem prebrala. Predsedniku je, v spomin na ta dogodek, podarila spominski kovanec.

Na fotografiji: Plošča v spomin in opomin.
Foto: Jure Velikonja

ZIMA

Zmaga Likar

Sneg počasi naletava,
bela je že vsa narava...
Zdaj si bodeš odpočila,
da na pomlad boš spet čila...

Tam na bregu je kup otrok,
veselo skačejo okrog!
Eden smuča, drugi sanki, tretji kepe skup vali,
da snežaka naredi.

Še padajte, snežinke bele,
kot da večno bi živele...
Ko bo jutri nov dan vstal,
na nebu zlat bo sonček posijal!

A ve se boste raztopile,
se v drobne kaplje spremenile...

Časopis GORA izdaja Društvo za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine GORA Predmeja.
Sedež uredništva je na Predmeji 35a, 5270 Ajdovščina, tel., fax: (05)36-49-023
e-mail: info@drustvo-gora.si, www.drustvo-gora.si

Uredniški odbor: Franc Černigoj, Alenka Tratnik, Iztok Velikonja

Odgovorni urednik: Dušan Brus

Lektor: Franc Černigoj

Realizacija: GK Grafika

Naklada: 350 izvodov

Oblikovanje logotipa društva Gora: Silva Karim

Fotografija na naslovnici: Elvica Velikonja

Fotografija na zadnji strani: Franc Černigoj

ISSN 1408-7855 NUK Ljubljana